

İSTANBUL'A İÇERİDEN VE DIŞARIDAN BAKIŞLAR: VEYSÎ, NEDİM, RÂMÎ VE SÜHEYLÎ'NİN İSTANBUL'A DAİR BİRER MANZUMESİ

Esra EGÜZ*

Özet

1453'ten itibaren Türklerin başkenti olan İstanbul diğer sanat dallarında olduğu gibi edebiyatta da geniş yer bulmuş ve fetihten itibaren pek çok şair ve yazar tarafından ele alınıp işlenmiştir. Klasik Türk edebiyatında da kaside, şarkı, gazel, mesnevi, kıta gibi çok çeşitli nazım şekilleriyle İstanbul'u yücelten şiirler yazılmıştır. Biz çalışmamızda Veysî ve Nedim'in İstanbul için yazılmış birer kasidesi ile Râmî ve Süheylî'nin yine İstanbul için yazılmış kıta-i kebirelerini ele alarak bu şairlerin İstanbul'a ilişkin değerlendirmelerini mukayese edeceğiz ve aradaki benzerlik ve farklılıkları bulmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Veysî, Râmî, Nedim, Süheylî

PERSPECTIVES FROM INSIDE AND OUTSIDE OF ISTANBUL: ONE POEM EACH FROM VEYSÎ, NEDİM, RAMÎ AND SÜHEYLÎ

Abstract

Istanbul, the capital of Turks since 1453, as with other arts in literature has kept an important place and has been the subject of many poet and writers. In the classical Turkish literature, so many praise poems had written to Istanbul with various genres such as the qasida, sharki, ghazel, mathnawi, quatrain etc. At this study we will discuss Veysi and Nedim's qasidas, Rami and Süheylî's quatrains written to Istanbul and try to find similarities and differences between their poems.

Key Words: Istanbul, Veysi, Rami, Nedim, Süheylî

---

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Giriş

Beş asrı yakın bir süredir Türklere başkentlik yapan İstanbul, fetihten itibaren şiirimizde yer almaya başlar. İstanbul'u fethederek Osmanlı Devleti'ni imparatorluk haline getiren Fatih Sultan Mehmet başta olmak üzere pek çok şair, şiirlerinde İstanbul'dan ve bu şehrin güzelliklerinden bahsederler. Fatih Sultan Mehmet'in divanında estetik bir unsur olarak karşımıza çıkan İstanbul[†], Nedim'in kasidelerinde ve şarkılarında, Şeyhülislam Yahya, Aynî gibi şairlerin gazellerinde, Tâcizâde Cafer Çelebi, Taşlıcalı Yahya gibi şairlerin mesnevilerinde ve birçok şehrengiz ve sergüzeşt-nâmede övgüyle ele alınarak işlenir.

Biz bu çalışmamızda Veysî ve Nedim'in birer kasidesi ile Râmî'nin ve Süheylî'nin kıta-i kebireleri üzerinde duracağız. Bu şairlerden Veysî ve Nedim İstanbul'da, Râmî ve Süheylî ise Şam'da yaşamışlardır. Şam'da yetişmiş şairlerle İstanbul'da yetişmiş şairlerin İstanbul hakkındaki değerlendirmeleri farklı olduğu gibi, İstanbul'da yaşayan şairlerin de bakış açılarında büyük bir farklılık olduğu göze çarpar. Bu itibarla ele aldığımız şairlerin şiirlerinde İstanbul'da ve dışarıda yaşadıklarına şahit olduğumuz gibi, kendi açılarından İstanbul'a nasıl baktıklarını da görürüz.

A) İstanbul'a İçeriden Bakan Şairler

1. Veysî

Veysî, XVII. yüzyılın önde gelen şair ve nâsirlerindedir. 1561 yılında Aydın'ın Alaşehir kasabasında doğan, fakat İstanbul'da şöhret kazanan şair,[‡] şiirlerinden çok nesir tarzında yazdığı eserlerle tanınmıştır. Veysî, mensur eserlerinde ağır bir dil kullanmasına karşın, şiirlerinin dili sadedir. Şairin ele alacağımız kasidesi de gayet açık bir dille yazılmıştır. İstanbul halkına ve devlet adamlarına karşı ağır eleştiriler yönelten bu kaside, Gibb'in *Osmanlı Şiiri Tarihi* adlı eseri sayesinde ilim âlemine tanıtılmıştır. Aruzun Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün kalıbı ile yazılmış olan kaside, *Osmanlı Şiiri Tarihi*'nde kırk beş beyit olarak karşımıza çıkar.[§] Prof. Fahir İz ise *Eski Türk Edebiyatında Nazım* adlı eserinde bu kasideyi elli iki beyit olarak yayımlamıştır.^{**} 1970

† Muhammet Nur Doğan, *Eski Şiirin Bahçesinde*, Alternatif Düşünce Yayınevi, İstanbul 2005, s. 266.

‡ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şuarâ*, haz. Dr. İbrahim Kutluk, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, c. 2, Ankara 1989, s. 1051.

§ E.J. Wilkinson Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. 6, London 1909, s. 179-182.

** Bu çalışmada alıntılanan beyitler Prof. Fahir İz'in *Eski Türk Edebiyatında Nazım* adlı eserinden alınmış ve ona göre numaralandırılmıştır. (bkz. Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, Akçağ Yayınları, 4. baskı, c. I, Ankara 2003).

yılında Günay Kut, “Veysî'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Hakkında” başlıklı makalesinde Veysî'nin İstanbul kasidesini ele almış ve kasideyi altmış yedi beyit halinde Latin harfleri ile yayımlamıştır.^{††} 1985 yılında Prof. Dr. Ali Alparslan danışmanlığında Veysî Divanı'nı yüksek lisans tezi olarak hazırlayan Zehra Toska da, divanda yer almasa bile tezinde bu kasideye yer vermiş ve bunu yaparken de Günay Kut'un söz konusu makalesinden yararlanmışır.^{**} Görüldüğü gibi bu üç çalışma, gerek beyit sayısı, gerek beyitlerin okunuşu açısından farklılıklar arz etmektedir. Günay Kut, bu durumun sebebini nüsha farklılıklarına bağlar.^{§§} Biz de bu görüşe katılmaktayız. Bununla beraber muhteva açısından baktığımızda, herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Veysî, kasidesinde İstanbul'u içinde yaşayan insanlardan dolayı menfî bir şekilde değerlendirmiştir. Şairin eleştirisi umumiyetle dinî ve ahlâkî açıdandır. Onun İstanbul halkına olan tepkisi, kasidenin ilk beytinden itibaren kendini gösterir. Ona göre İstanbul halkı, kıyâmeti hiç düşünmemekte, bir türlü dünyadan el etek çekmemekte ve haksızlığa yönelmektedir:

*Eyâ ey kavm-i İslâmbol bilün tahkîk olun âgâh
İrişür nâgehân bir gün size hışm ile kahrullâh*

*Kıyâmet yok midür dünyâdan el çekmez usanmazsız
Zamândur ire Mehdi nüzûl itmekte Rûhullâh* (b. 1-2)

Müminin kalbinin Allah'ın evi olduğunu unutan İstanbullular, herkesin hatırını kırmakta, âhın yerde kalmayacağını akıllarına bile getirmemektedirler. Yetimlere merhamet etmeyip hiç korkmadan yetim hakkı yiyen İstanbul halkı, dinin emirlerine de riayet etmemektedir. Şair, onların hangi dine uyduklarını, hangi mezhebe bağlı olduklarını sorar:

^{††} Günay Kut, “Veysî'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Üzerine” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara 1970, s. 169-178.

Aynı yazı, Günay Kut'un *Yazmalar Arasında* adlı eserinde de yayımlanmıştır. Fakat bu eserde makalenin adı “Veysî'nin Divanında Bulunmayan (Veysî'ye Atfedilen) Bir Kaside Üzerine” olarak değiştirilmiş ve bazı notlar eklenmiştir. (bkz. “Veysî'nin Divanında Bulunmayan (Veysî'ye Atfedilen) Bir Kaside Üzerine”, *Yazmalar Arasında Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları 1*, Simurg Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 41-48).

^{**} Zehra Toska, *Veysî Divanı, Hayatı, Eserleri, Kişiliği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 1985.

^{§§} “Müstensihlerce bazı ekler yapıldığı, kafiyenin düzensizliğinden anlaşılan bu gerçekten orijinal kasidenin saydığımız nüshalarından başka nüshalarının da bulunduğu açıktır.” Günay Kut, a.g.m., s. 176.

*Ne şer‘ullâha tâbi ‘siz ne hod kânûna kâ‘ilsiz
Cihânı dürlü bid‘atle fesâda virdünüz bi‘llâh*

*Ne dîne tapdunuz bilmem ne mezheb tutdunuz hâşâ
İmâmlar kavline uymaz buyurmaz dört kitâbullâh* (b. 7-8)

İstanbul halkı, ahlâken yozlaşmıştır. *Naîmâ Tarihi*’nde de belirtildiği gibi ziynet ve sefahate düşkünlük, bir toplumun çöküşe doğru gittiğini gösteren en büyük belirtidir.^{***} Veysî de, bu konuda Naîmâ gibi düşünür. Bu devirde kadınlara ve genç erkeklere aşırı derecede düşkünlük yanında paraya gönül vermeye başladığını dile getirirken, onlara Âdem Peygamber’in Havva’nın sözüne uyup cennetten kovulması hadisesini

*Zamâne uydı nisvâna dõşendi tâze oglana
Ekâbir tapdı hemyâne olup ekser ‘adivvullâh*

*Sözine uydu Havvâ’nun sıyup emrini Mevlâ’nun
Sürüldi çıkdı cennetden görün Âdem safîyyullâh* (b. 13-14)

beyitlerinde hatırlatma yolunu tutar.

İstanbul halkını dine önem vermeyip dünyaya aşırı bağlanmakla suçlayan Veysî, riyakâr dindarlardan da şikâyetçidir:

*Hemân bir hây hûy ile yıkar câmi‘leri sûft
Kanı evrâd ile esmâ kanı ihlâs-ı zikrullâh* (b. 28)

Fakat şair, tüm bu eleştirilerine ve bu devirde âriflerin, kâmillerin bulunmaz olduğundan yakınmasına rağmen, riyakârların sandığı gibi dünyanın tamamen boş olmadığını, her köşede binlerce ârif bulunduğunu da sözlerine ekler. Ancak bunlar gizlenmiş ve sessizliğe bürünmüş oldukları için, onlardan kimsenin haberi yoktur:

^{***} Zeki Arslantürk, *Naîmâ’ya Göre XVII. Yüzyıl Osmanlı Toplum Yapısı*, Ayışığı Kitapları, İstanbul 1997, s. 108-109.

*'Aceb gizlendi 'ârifler bulunmaz oldu kâmiller
Sükûta vardılar şimdi görünmez oldu ehllûlâh*

*Mürâyîler tutup dehri sanurlar hâlîdür dünyâ
Velî her gûşede vardur niçe bin 'ârif-i bi'llâh* (b. 26-27)

Bunun yanı sıra İstanbul'daki yapılaşma faaliyetini de eleştirir ve İstanbul halkını dünya evini yapıp, din evini harap etmekle suçlar:

*Yapup dünyâ evin vîrân idersiz hâne-i dîni
Ne Fir'avn yaptı ne Şeddâd binâlar bu şekil bi'llâh* (b. 3)

Veysî, genel olarak İstanbul halkına yönelik bu eleştirilerinin yanı sıra, devletin çeşitli kademelerinde görev yapan birçok kişiyi ele alarak, onlar için de eleştirilerde bulunur. Hatta bu konuda padişaha bile öğüt vermekten çekinmez.

Padişahın, devletin ve dinin düşmanı olan vezire güvenmemesini ve bir alay dilsiz, güldürücü ve cüceye yakın olmamasını ister. Gerçekte Topal Recep Paşa ile IV. Murad arasında geçen olaylar göz önüne alınırsa, şairin bu fikrinde haklı olduğunu görürüz. Sonra bilindiği gibi dilsizler ve cüceler, saray hizmetlerinde kullanılan görevlilerdir. Dilsizler, özellikle gizli görüşmelerde ve padişahın kapısında nöbet tutmada görevlendirilseler de, bunlardan bir kısmı cücelerle beraber padişahı eğlendirmek için soytarlık yaparlar^{†††}. Cüceler ve dilsizlerin çeşitli dönemlerde padişahlar üzerinde bile yoğun etkisinin olduğu görülür.^{†††} Bundan dolayı Veysî, padişahı cüce ve dilsizlere karşı uyarma gereği hisseder:

*Bir alay dilsiz ü mudhik ü cüceye karîn olma
Şeyâtîn kavmine uyma degüldür fi'l-i hükmullâh*

*Vezîre i'timâd itme benüm devletlü hünkârum
Olardur düşmeni dînün olardur devlete bed-h'âh* (b. 20-21)

^{†††} Abdülkadir Özcan, "Dilsiz", *DİA*, c. 9, İstanbul 1994, s. 304.

^{†††} Selânikî, III. Murad'ın cüce ve dilsizlerin sözleri nedeniyle iki yıl Cuma selâmlığına çıkmadığını ifade eder. bkz. Abdülkadir Özcan, a.g.m, s. 305. Ayrıca bkz. Özdemir Nutku, "Cüce", *DİA*, c. 8, İstanbul 1993, s. 105.

Halk, padişaha emanettir. Koçibey'in "*Memâlik-i İslâmiyyeden bir memleketde zerre kadar bir ferde zulm olsa rûz-ı cezâda mülûkdan su'âl olunur, vükelâdan sorulmaz.*"^{§§§} şeklinde ifade ettiği görüş, Veysi'de de aynı şekilde akis bulur. Ona göre de padişahın âhirette yüzünün ak olması için, halkına adaletli davranıp lütuf ve ihsanlarda bulunması gerekir. Âdil davrandığı takdirde, Allah onu hatalardan korur ve o, ancak bu şekilde dünyada ve âhirette Allah'ın himayesine girebilir. Bu eleştirilerine rağmen şair, kasidenin son bölümünde padişahı övme gereği hisseder ve yeryüzünde hiçbir padişahın ona denk olmadığını, kılıcının ona Allah tarafından verildiğini söyleyerek kasidesine son verir.

Sadrazamlar da Veysi'nin eleştirdiği devlet görevlilerindedir. Devrin sadrazamını lanetleyen, Yahudi ve hâin olarak niteleyen Veysî, Arnavut ve Boşnaklar devletin üst kademelerinde görev alırken, Müslümanların neden zillet çektiğini anlayamamaktadır^{****}:

*Yahûdî gibi mel'ûnlar geçerler sadra teklîfsiz
Kapudan baksa bir mü'min iderler ondan istikrâh*

*Nedendür böyle hâ'inler emânet sâhibi olmak
'Aceb hiç ehl-i İslâm'da bulunmaz mı emînullâh* (b. 17-18)

*'Acebdür 'izz ü devletde cemi'en Arnavud Boşnak
Çeker devründe zilletler şehâ Âl-i Resûllulâh* (b. 43)

^{§§§} Yılmaz Kurt, *Koçibey Risalesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 61.

^{****} Veysi'nin yaşadığı yıllar arasında (1561-1627) yirmi dokuz farklı sadrazam görev yapmıştır. Bunlardan Koca Sinan Paşa beş kez, Kanijeli Siyavuş Paşa ve Damad İbrahim Paşa üç kez, Ferhad Paşa, Mere Hüseyin Paşa ve Öküz Kara Mehmed Paşa ise iki kez bu göreve getirilmişlerdir. Bu da demek oluyor ki, bu kısa süre içinde aslında kırk defa sadrazam değişmiştir. Bu sadrazamlardan dördü Türk ise, diğerleri Boşnak, Arnavut, Hırvat, Ermeni, İtalyan, Gürcü, Çerkes ve Pomak asıllıdır.

Veysi'nin böylesine kötülediği sadrazamın kim olduğu konusunda ise, kesin bir bilgimiz yoktur. Bu durumda Veysi'nin zamanındaki sadrazamların hepsi şairin hedefi olmuştur. Osmanlı tarihine baktığımızda, Tanzimat dönemine kadar Yahudi olduğu öne sürülen bir sadrazamla karşılaşmıyoruz. Aslına bakılırsa, bu yüzyılda Yahudilerin etkinliği geçen yüzyıla göre daha azdır. Çünkü XVII ve XVIII. yüzyıllarda devşirme sınıfın içinde Hristiyanların artması ve kapitülasyonlar, Yahudileri olumsuz etkilemiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Prof. Dr. Stanford Shaw, Osmanlı İmparatorluğunda Yahudi Milleti, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 4, İstanbul, 1999, s. 317.)

İsmail Hami Danişmend'in sadrazamların milliyetlerine de yer verdiği İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi'nde de böyle bir sadrazamdan bahsedilmez. (Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, c. 3, İstanbul 1961).

Bu durumda "Yahudi" lafzının yalnızca hakaret amaçlı kullanılması ihtimali daha kuvvetlidir.

Veysî'nin vezirler hakkındaki görüşleri de bundan pek farklı değildir. Önceden vezir sayısı az ve vezir olmak zorken, XVII. yüzyılda durum tersine döner.^{††††} Vezirlik makamına liyakatsiz kişiler getirilmeye başlandığı için, Veysî padişaha, vezire itimat etmemesi yolunda tavsiyede bulunur.^{††††} O, vezirlerin dinin düşmanı olduğu ve devletin kötülüğünü istedikleri kanısındadır:

Veżâret sadrına geçmiş oturmuş bir bölük hayvân

Bu dîn ü devlete hidmet ider yokdur bir âdem vâh

(b. 22)

Bu devirde timar ve zeamet sistemi de, bozulmaya yüz tutmuştur. Kanun-ı kadime aykırı olarak vezir emeklilerine de timar verilmeye başlanır.^{§§§§} Veysî'nin kasidesinde bu konuya nasıl yer verdiğine geçmeden önce, sepet timarı ve başmaklık terimlerinin anlamları üzerinde durmakta yarar vardır. Sepet timarının tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

“Sahibinin bir müstehak bırakmaksızın ölümüyle mahlul olmuş ve tevcih edilmeyerek sahipsiz kalmış olan timarlar hakkında kullanılan bir tabirdir. Eskiden bir müddet elde tutulmak lazımgelen kağıtlar intizar dosyası mahiyetinde olarak sepette muhafaza edildikleri için bu adı almıştır. Bu timarlar devlet ricaliyle sancak beylerine me'kel (yemeklik) olmuştu...”^{*****}

Bu devirde yazılmış tarihlerden anladığımıza göre, sepetlerdeki timar ve zeametler, köle, hizmetçi, dilsiz ve cücelerin üstündeymiş gibi gösterilmekte; fakat gerçekte onların efendileri olan devlet büyükleri tarafından alınıp kullanılmaktaydı. Başmaklık ise, *“havas-ı hümayun köylerinden padişahın anası, kız kardeşi ve kızı gibi kadın sultanlara ve hasekilere tahsis edilen 20 000 akçaya kadar olan tâyinât ve tahsisata verilen ad”*dir.^{†††††} Koçibey'in de belirttiği gibi, eskiden timar ve zeamet, kimseye hâss ve başmaklık olmazken bu devirde durum değişmiştir.^{†††††}

^{††††} Nevzat Kösoğlu, “XVII. Yüzyıl”, *Büyük Türk Klasikleri*, c. 5, İstanbul 2004, s. 38.

^{††††} Veysî, Divan'ında yer alan bir kıtada da bu konuya temas eder:

*İsterem Hak'dan müyesser eyleye şâhım sana
Hayr-hâh-ı dîn ü devlet bir vezîr-i dil-pezîr
Hâtûri mecrûh olup bağı delinmez düşmenün
Pâdişâhım olmayınca ok gibi toğrı vezir*

Toska, a.g.e., s. 232.

^{§§§§} Kösoğlu, a.g.m., s. 41.

^{*****} Mehmet Zeki Pakalın, *Türk Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınevi, c. 3, İstanbul 1971, s. 175.

^{†††††} Pakalın, a.g.e., c. 1, s. 167.

^{†††††} “*Ve kadîmi timar ve ze'âmet kimesneye hâss ve paşmaklık olmazdı.*” Yılmaz Kurt, *Koçibey Risalesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 21.

Veysî de

Sepetlerde kılıç tîmâr zeâmet oldı başmâklık

Vezirler hâssıdır ekserleri sultânlarun ey şâh

(b. 33)

beytiyle, timar ve zeametlerin dağıtımında adaletsizlik yapıldığına temas eder.

Kadılar, sadrazamlarla beraber Veysî'nin en geniş yer ayırdığı meslek gruplarından biridir. Kadı, insanlar arasında vuku bulan dava ve tartışmalı konuları yasal hükümlere göre çözen, bu nedenle padişah tarafından atanmış kişidir.^{§§§§§} Veysî, kadıların âdil davranmadığını, şeriata uymadıklarını ve hile yaptıklarını söyler. *Kadıyla düşman olan kimsenin Allah yardımcısı olsun* diyerek, kadıların âdil olmadıklarını ve hakka riayet etmediklerini anlatır. Onlar, bir yalan tuzağı kurarak adını mahkeme koymuşlardır; fakat burada adaletten, şeriatın hükümlerinden eser yoktur. Gerçekte Hz. Peygamber “Kadılar üç kısımdır. Bunlardan ikisi cehennemde, biri de cennettedir. Cehennemde olanların bir bölümü kaza ilmine cahil olanlar, diğer bölümü ise kaza ilmini bilen; fakat hakkı gözetmeyen ve rüşvet alan kadılardır. Cennete gidecek bölük ise hem kaza ilmini bilen hem de doğrulukla, adaletle hüküm verenlerdir.” der.^{*****}

Şair de kadıların üçüncü bölükteki kadılar gibi olmasını ister. Aksi halde onlar dini aşağıladıkları ve hile yaptıkları için, kıyamette Hz. Muhammed'in şefaatinde mahrum kalacaklardır. Bir gün kıyametin kopacağını ve işledikleri suçlardan dolayı yargılanacaklarını düşünmeyen kadılara, işledikleri bu suçlar nedeniyle Hz. Muhammed bile “ümmetim” demeyecektir:

Bugün tahkîr idüp dîni idersiz hîle-i şer 'î

Şefâ 'at mi ider yarın size ol Hak habîbullâh

(b. 11)

Reis-i küttâblar ve defterdârlar da Veysî'nin eleştirdiği devlet görevlilerindedir. Şaire göre reis-i küttâb ve defterdâr, işlerinde şeytanı kalfa edinmekte, şeytanla yoldaşlık etmektedirler:

İdinmiş kalfa iblisi re's-i küttâb ü defterdâr

Tarîk-i şeytânetde ol degül mi bunlara hem-râh

^{§§§§§} Hasan Tahsin Fendoğlu, “Osmanlı’da Kadılık Kurumu ve Yargının Bağımsızlığı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, İstanbul 1999, s. 453.

^{*****} Kemal Yavuz, *Şeyhoğlu Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991, s. 146-150.

Eger tahsîl-i emvâlde tekâsül itsele sehvên

'Azâzilveş olur i 'zâz ider merdûd-ı her dergâh (b. 37-38)

Sivil halkın güvenliğinden sorumlu asesbaşı ve sübaşı^{†††††} ise, hırsızın ta kendisidir:

Cihânda hırsız ü hem yankesici kim-durur dîrsen

'Asesbaşıyla tahkîk sübaşıdur inan bi'llâh^{†††††} (b. 39)

Şaire göre Osmanlı Devleti'nin idarî görevlilerinden biri olan kazaskerler, asesbaşı ve sübaşıdan daha zalimdir. Koçibey, kazaskerlerin, mansıpların çoğunu rüşvetle ehil olmayan kişilere verdiklerini söylerken,^{§§§§§§} Veysî de kasidesinde kazaskerlerin rüşvetle dünyayı harap ettiklerini dile getirir:

Bulardan dahı azlemdür efendim kâdî-askerler

Cihânı şimdi rüşvetle harâba virdiler bi'llâh (b. 40)

Yeniçeriler ve sipahiler, Osmanlı Devletinin askerî teşkilatındaki görevlilerdir. XVI. yüzyıldan itibaren her iki teşkilatta da bozulma göze çarpar. Bunun en önemli nedeni, liyakatsiz kişilere görev verilmesi ve atamalara rüşvetin karışmasıdır.^{*****} Veysî'ye göre, eskiden olduğu gibi Allah için atlanıp gazaya giden kimse kalmamıştır, o *herkes bir şekilde sefere çıkmamak için bahane aramaktadır* diyerek aşağıdaki beyitte görüleceği üzere yeniçerileri eleştirir:

Çalışur bir tarîk ile seferden kalmaga herkes

Kanı bir atlanur gider gazâyâ fî-sebîlillâh (b. 34)

^{†††††} İlhan Yerlikaya, "Tanzimattan Önce Osmanlı Devletinde Belediye Hizmetleri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, İstanbul 1999, s. 134.

^{*****} Bu beytin ikinci mısraı Fahir İz'in *Eski Türk Edebiyatında Nazım* adlı eserinde "Asesbaşı ile subaşı anı tahkîk bilün bi'llâh" şeklindedir; fakat bu okuma vezne uymadığı için, mısram Günay Kut'un makalesi ve Zehra Toska'nın tezindeki okunuşu tercih edilmiştir.

^{§§§§§§} Yılmaz Kurt, *Koçibey Risalesi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1998, s. 43.

^{*****} Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Askerî Teşkilatı", *Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, c. 6, s. 553.

Bu devirde akçenin değerinin sürekli düşmesi ve maaşların geç ödenmesi yeniçerilerin ek gelir için farklı alanlara yönelmesine sebep olmuştur. “Birçok yeniçeri, zanaatkârlıkla uğraşmaya başlamış ve askerî talimler azalmıştır.”^{*****} Şair, bu konuda yeniçeri ve sipahilere kısmen hak verir:

Beş on akçe ‘ulûfeyle sipâhi n’eylesün n’etsün
Eger yeniçeri dirsen ne kâdir söylenüz bi’llâh (b. 35)

Osmanlı Devleti’nde eyalet ve sancakların askerî valileri paşa ve beylerdir, askerî teşkilattaki diğer âmirler ise ağa unvanıyla anılır.^{*****} Şaire göre, bütün fesat ve fitnenin sebebi, paşa ve ağalardır:

Bozulmasına dünyânun sebep paşa vü agadur
Fesâd ü fitneye bâ’is bulardur şüphesiz her gâh (b. 36)

Bunların yanı sıra bazı din görevlileri ve sahte dindarlar da şairin eleştiri oklarına hedef olur. Onun eleştirdiği kişilerin başında şeyh ve vâizler gelir. Halka yol göstermesi gereken bu kişiler, kendileri yoldan çıkmışlardır. Yol göstericiler yoldan sapınca, halkın yolunu kaybetmesi kaçınılmazdır:

Sırât-ı müstakîm üzre degüldür şeyh ü vâ’izler
Sapınca reh-nümâ yoldan niçe halk olmasun gümrâh (b. 25)

Vaazlar, hitâbetler ve imamlık dersleri hep maddî çıkar gayesiyle yapılmaktadır. Ücret verilmezse Allah’ın kelâmı olan Kur’an bile okunmaz:

Gerek va’z u hitâbetler gerek ders-i imâmetler
Virilmez olsa ücretler okunmazdı Kelâmullâh (b. 30)

Görüldüğü gibi Veysî bu kasidesinde İstanbul’a menfi bir nazarla bakmıştır. Fakat onun bu tutumu İstanbul halkına ve genel olarak kendi

^{*****} Irina Petrosyan, “Osmanlı İmparatorluğunda Askerî Reformlar Konusunda İlk Girişim: XVI. Yüzyılın Sonu ile XVII. Yüzyılın Başında Yeniçeri Ocağı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, s. 673.
^{*****} Faruk Sümer, “Ağa”, *DİA*, c. 1, İstanbul 1988, s. 452.

devrindeki toplum yapısına karşı bir sorgulama ve eleştiri niteliğindedir. Bu durumda İstanbul'un şair tarafından yalnızca bir sembol olarak kullanıldığı söylenebilir.

2. Nedim

Nedim, XVIII. yüzyılın önde gelen şairlerindedir. Şiirlerinde özellikle Lale Devri İstanbul'una yer veren şair, İstanbul'u sosyal hayatıyla, güzelleriyle, mimarî eserleri, eğlenceleri ve mesireleriyle canlı bir şekilde şiire aksettirir. İstanbul konusunda belki Yahya Kemal bile onun yolundan gider. Damad İbrahim Paşa'ya sunduğu “Der-Vasf-ı Sa'dâbâd u İstanbul Der-Zımn-ı Medh-i İbrahim Paşa” başlıklı kasidesi, İstanbul hakkında söylenmiş en güzel kasidelerden biridir. §§§§§§§§

Yirmi sekiz beyitten meydana gelen ve aruz vezninin Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün kalıbı ile yazılan bu kasidede Nedim, İstanbul'u hem mekân yönü ile anlatır, hem de bize İstanbul'un halkına ve eğlence hayatına dair bilgiler sunar. O, Veysî'nin aksine İstanbul'u hep iyi yönleri ile görür. Fakat Veysî gibi şehri bütün yönleri ile ele alıp değerlendirmez.

Nedim'in şiirlerinde geçen mekânlar, Tunca Kortantamer tarafından üç grup altında incelenmiştir: a) *Mekân ve çevrenin sadece kendileri olarak övülüp, tanıtılıp anlatıldığı durumlar.* b) *Mekân ve çevrenin gerçek olaylarla bağlantılı kullanılışı (imar faaliyetlerinde olduğu gibi)* c) *Hayal edilen, ama o devirde yaşamakta olduğu belli sahnelerin mekânı ve çevresi olarak kullanıldığı durumlar.* §§§§§§§§ Bu kasidede ilk iki grupta bahsedilen mekân anlayışını görmek mümkündür. Nedim, şiirinde hem profan mimariye, hem de dinî mimariye yer verir. Şair İstanbul'daki camileri Tanrı'nın tecelli ettiği Tur dağına, mescitleri ise birer nur denizine benzetirken; vücutlara şifa veren hamamlardan, insana hayat bahşeden çeşmelerden ve zevkle, eğlenceyle dolu kasır ve köşklere bahsetmeyi de ihmal etmez.

Şair, şiirde İstanbul'un semtlerine de yer verir. Bu devrin en önemli mesirelerinden olan ve uğurlu, mamur yer anlamına gelen Sa'dâbâd'ın kelime anlamından yola çıkarak, bu semtin, ismi gibi kutlu ve bayındır olduğunu söyler:

§§§§§§§§ Bu çalışmada alıntılanan beyitler Halil Nihad'ın *Nedim Divanı* adlı eserinden alınmış ve ona göre numaralandırılmıştır. (bkz. Halil Nihad, *Nedim Divanı*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1338-1340, s. 57-58.)

§§§§§§§§ Tunca Kortantamer, “Nedim'in Şiirlerinde İstanbul Hayatından Sahneler”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, c. 4, İzmir 1985, s. 42-43.

*Nâmi gibi olmuştur o hem sa'd hem âbâd
İstanbul'a sermâye-i fahr olsa revâdur* (b. 14)

Şair, cennet bu şehrin altında mı yoksa üstünde midir diyerek, o devirde güzel şehirlerin altında cennet olacağına dair inanişe telmih yapar ve İstanbul'un cennet kadar güzel olduğunu vurgular:

*Altında mı üstünde midür cennet-i a'lâ
El-hak bu ne hâlet bu ne hoş âb ü hevâdur* (b. 4)

Bu devirde yapılan yeni usul eğlenceler de şaire yansır. Şaire göre yeni çıkan eğlenceleri anlatmak için ayrı bir kitap yazmak gerekir. Bu yeni usul eğlence âlemleri sayesinde İstanbul'un her köşesi bir coşkunluk ve eğlence meclisine ev sahipliği yapmaktadır. İstanbul'daki bahçelerin her biri, bir güzellik çimenliği ve bu bahçelerin her köşesi de bir coşkunluk ve eğlence meclisine dönüşmüştür:

*Her bağçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her gûşesi bir meclis-i pür-feyz ü safâdur* (b. 5)

İstanbul, sadece eğlence hayatıyla değil, ilim ve sanat hayatıyla da seçkin bir şehirdir. Nedim, İstanbul'da herkesin muradına ereceğini söylerken, bu şehri hüner pazarı, ilim ve âlimler ocağı olarak nitelendirir:

*Herkes irişür anda murâdına anunçün
Dergâhları melce'-i erbâb-ı recâdur* (b. 7)

Şair, İstanbul halkından da övgüyle bahseder; fakat İstanbul'un güzelleri için biraz merhametsiz ve vefasız denildiğini de sözlerine ekler:

*Hep halkınun etvârı pesendide vü makbûl
Dirler ki biraz dilberi bî-mihr ü vefâdur* (b. 12)

İstanbul'u övdükten sonra, bir girizgâh yaparak İstanbul'un vasıflarını anlatmanın çok zor olduğunu ve kendisinin asıl amacının devrin sadrazamı olan İbrahim Paşa'yı övmek olduğunu söyleyen şair, bunun ardından kasidenin methiye kısmına geçer. Devrin sadrazamı İbrahim Paşa'ya sunduğu bu kasidede İbrahim Paşa'yı vezirlerin övücü Âsâf'a benzeter. Cömertlik kaynağı ve bağışlama denizi olarak nitelediği sadrazamın özellikle cömertlik vasfı üzerinde durarak, sadrazamın gece gündüz saçtığı bağışları toplamak için feleğin belinin iki kat olduğunu söyler. Cömertlikte Hâtem'e benzeyen bu sadrazamın devrinde herkes bolluk, bereket bağış ve ihsan görmüştür. Onun dergâhı, ümit ve istek sahiplerinin yöneldiği bir kible gibidir. Felek bile onun bağışlarından dolayı mahcuptur:

Devşirmededür saçduğu ihsânı şeb ü rûz

Pîr-i felegün anun için kaddi dü-tâdur

(b. 19)

Nedim, kasidesinin son kısmı olan dua faslında da, sadrazamın saadet ve ikbalinin artması ve daha uzun zaman sadrazamlık mevkiinde bulunması temennisinde bulunarak kasidesini sonlandırır.

Nedim'in bu kasidesinde toplum yapısına ya da devlet görevlilerine ilişkin hiçbir eleştiri bulunmamaktadır. İstanbul, coğrafi güzellikleri, ilim meclisleri ve eğlenceleri ile şiirde yer almıştır.

B) İstanbul'a Dışarıdan Bakan Şairler

1. Râmî

Râmî, 1552-53 yıllarında Şam'da doğmuştur. Veysî ile aynı devirde yaşayan şair, hayatının bir bölümünü İstanbul'da geçirmiş ve 1640 yılında yine bu şehirde vefat etmiştir. ††††††††

Divanında Şam'dan İstanbul'a göndermiş olduğu yüz otuz yedi beyitten oluşan ve aruz vezninin Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün kalıbı ile yazılan bir manzum mektup bulunmaktadır.

Bu manzum mektupta önce rüzgâra hitap eden şair, ondan diyâr-ı Rûm'a gidip, Osmanlı Devleti'nin başkentini görmesini ister ve böylelikle İstanbul'un evsâfını anlatmaya başlar. Genel olarak baktığımızda, kıta-i kebire şeklinde

yazılmış bu şiirde en geniş yerin İstanbul'daki mekânlara ve bu şehirde yaşayan şairlere ayrıldığını görürüz.

Râmî, öncelikle Osmanlı padişahının sarayını över. Ona göre İran'ın meşhur padişahı Feridun bile, Osmanlı padişahının sarayı gibi bir saraya sahip olmamıştır. İstanbul'da felek mimarının elinden çıkmış gibi görünen gönül açan köşkler ve şahane evler bulunmaktadır:

Nedür ol dil-güşâ kâşâneler şâhâne meskenler
Felek mi 'mârı yapmış gûyiyâ bünyân-ı eyvânun (b. 12)

Bunların yanı sıra, o dönemde İstanbul'da yapılmaya başlanan çok katlı evler ve deniz kenarındaki meyhaneler de şiire konu olur:

Nedür kat kat o bâlâ hâneler yir yir nişîmenler
Nedür ol gûşe gûşe bezm-i rûh-efzâsı yârânun (b. 21)

Nedür ol câ-be-câ mey-hâneler deryâ kenârında
Nedür ol zevrak-ı pür-meyle seyri mey-güsârânun (b. 19)

Açık mekân olarak ise rengârenk taşlarla süslenmiş uzun caddeler, akli meftûn eden çiçek tarhları, hayranlık verici caddeler ve gönül açan lale ve gül bahçelerinden övgüyle söz edilir. Bu bir noktada Nedim'in anlattığı İstanbul'a bir hazırlık da sayılabilir.

İstanbul'un tabîi coğrafyası da şiirde geniş yer bulur. Şair, İstanbul'u mübalağalı bir şekilde över. Ona göre, cennet ehli, bu güzel şehrin nimetlerini görse, cennetten vazgeçip bu fânî âlemde bolluk ve bereket içinde yaşamayı talep ederdi. Hatta cennetin kapıcısı olan Rıdvân adlı melek, İstanbul'un vasfını işitseydi, utancından günahkârları cennet kapısından reddetmezdi:

İşitseydi eger vasfın eli varmazdı şerminden
Günahkâra der-i firdevsi redde dahı Rıdvânun (b. 10)

Masmavi iki denizin birleştiği bir yerde bulunan İstanbul, feleğin dönmesinin de sebebidir:

Nedür ol nîl-gûn deryâ o cây-ı mecmâ'ü'l-bahreyn

Medârî cünbiş-i gerdânidur bu çetr-i fersânun

(b. 34)

Şiirde İstanbul'un bazı semtleri de zikredilir. Bu semtlerden biri At Meydanı, yani Sultanahmet'tir. Taşlıcalı Yahya Bey'in *Şâh u Gedâ* mesnevisinde, güzellerin toplandığı bir mutluluk kaynağı olarak vasıflandırılan At Meydanı^{*****}, Râmî'de de buna benzer şekilde, naz atı ile koşan delikanlıların seyredilebileceği bir yer olarak karşımıza çıkar. Vefa Meydanı da, mülâyim dilberleri görmek ve güzellerin sefasını sürmek için gidilmesi gereken semtlerden biridir:

Semend-i nâz ile yügrük cüvânlar seyrin istersen

Yürî ey 'âşık-ı şûrîde seyr it at meydânın

Vefâ meydânına var gel mülâyim dilber istersen

Safâsın sürmek ise maksadun dünyâda gilmânun

(b. 38-39)

Şiirde yalnızca İstanbul'un semtleri yer almaz. Karaman da, güzellerin bir bakışla âşığın canını aldıkları bir belde olarak şiirde yer alır:

Alurlar bir nazarda şîve-i hüsn ile cân nakdin

'Aceb şûrîdedür hakkâ ki hûbânı Karâmânun

(b. 40)

Karaman'ın yanı sıra Şam'dan da bahsedilir. Râmî, "Şâm-ı Cennet-meşâmdan Şu'arâ-yı Dârü's-saltana-i Rûm'a İrsâl Olunan Mektûb-ı Dürer-bârdur" diyerek şiirinin başlığında Şam'ı cennete benzetmişse de, şiirde Şam şehriyle ilgili bir övgü yer almaz. Bununla birlikte, şairin aşağıdaki beyitte olduğu gibi Şam kelimesini, akşam manasına gelecek şekilde tevriyeli olarak kullandığı görülür:

Çekerler mi gamun âyâ kaçan yâd itseler gâhî

Bu mihnet-hânede mihnet-keşân-ı şâm-ı hicrânun

(b. 33)

***** "Oldu şehir içre Atmeydanı / Hüblar mecma'ı safâ kânı" Asaf Hâlet Çelebi, "İstanbul'dan Bahseden En Eski Türk Şairleri (Fetihden 16ncı Asra Kadar)", *Türk Düşüncesi*, c. 3, sy. 16, İstanbul 1955, s. 267.

*Du‘âlar eyle bizden mantıkî-i sâhib-iz‘âna
Sorarsa hâlini Şâm-ı belâda olan ihvânun*

(b. 108)

Zengin fakir herkesin bolluk içinde yaşadığı bu şehirdeki işret meclisleri de şairin hayli ilgisini çeker. İşte İstanbul, nimetin ve yemenin içmenin bolluğu bakımından dünyanın ebedî cenneti gibidir. İstanbul’da yaşayan yoksulların bile padişahlara has tavırları vardır. Zenginler ise padişahların meclislerine bile tenezzül etmezler. Zengin fakir bütün İstanbul halkı, gece gündüz nimet ve bolluk içinde rahat yaşarlar, yeme içme, zevk ve sefadadırlar:

*Ne ‘âlemdür gör ol şehri-i safâ-encâm-ı pür-‘işret
Tena‘umda gedâsı agniyâsı rûz u şeb anun*

(b. 7)

Deniz kenarındaki meyhaneleri, bu meyhanelerdeki renk renk ve çeşit çeşit şarapları, büyük şarap küplerini ve kadehlerini, şarap dolu kayıklarla yapılan seyirleri, sâkileri anlata anlata bitiremeyen şair, bu işret baharının hiç sonbahar görmediğini hayranlıkla belirtir:

*Nedür ol gûne gûne bâdeler sad nev‘ ü sad elvân
Nedür ol Husrevânî humlar ol sâgarları anun*

(b. 20)

*Nedür ol neşve-i kudsî şarâb-ı dil-güşâsında
Çeker nakd-i hured harc itmeyen elbette hüsrânın*

*Bahâr-ı ‘işreti görmez hazân bu bâg-ı fânide
Kesilmez feyzi andan bir nefes câm-ı musaffânun*

(b. 24-25)

Ayrıca İstanbul’da şehri fesada veren lale yanaklı güzel Hıristiyan çocukları, akılları baştan alan peri yüzlü güzeller, bir anda insanların imanını yağmalayan, bir bakışla can tacirinin malını kapan, âşıkların canını alan, fakat kavuşma vaktinde o ölü âşıklara Hz. İsa gibi can vermeyi de bilen güzeller vardır:

Ya ol tersâ-beçe ol lâle-had hûbân-ı şehr-âşûb
İderler gökde yağmâ 'ismetin hüsn ile a 'yânun

Perî-peykerlerün 'akl almada kâfirleri bunlar
İderler bir nefesde âdemün târâc îmânun (b. 22-23)

Nedür ol hûblar ol serv-kadler tâze dilberler
Kaparlar bir nazarda re's-i mâlın tâcir-i cânun (b. 37)

Bir özge tarz ü tavr ü hüsn ü âna mâlik olmuşlar
Alurlar bir bakışda 'aklını 'uşşâk-ı bî-cânun

Dem-i vasl içre bunlar cân virürler mürde 'uşşâka
Mesîh-âsâ bilürler var ise âyînün ihyânun (b. 42-43)

Bunun yanı sıra Râmî, şiirinde çok sayıda âlim ve sanatkâra da yer verir. “Senin lütfün olmasaydı, kalbimdeki hüsrân yarısı geçmezdi” dediği Hocazâde Esad bunlardan biridir. Bilindiği gibi Hocazâde Esad, Tâcü't-tevârih sahibi Hoca Sadeddin Efendi'nin oğludur. Hoca Sadeddin Efendi'nin babası ise, Yavuz'un nedimi olan Hasan Can'dır. Râmî, şiirinde Hasan Can'ın oğlunun eserlerini ihya ettiği için Esad Efendi'yi şu sözlerle över^{§§§§§§§§}:

Odur Rûmun çerâg-efrûz-ı mesnedgâh-ı ikbâli
Odur ihyâ iden âsârını âl-i Hasan Cân'un (b. 55)

Râmî, onun açık ve anlaşılır sözünün, hikmet ilminin zorluklarını çözdüğünü ve meclisinin de irfan ve marifet sahipleri için cennet mesabesinde olduğunu söyler. Esad Efendi'nin hattatlığına da vurgu yapan şair, Kur'an

§§§§§§§§ Şair bu beyitte, Esad Efendi'nin *Zeyl-i Tâcü't-tevârih* adlı eserine işaret etmiş olabilir. Fakat bu zeyl, bazı kaynaklara göre Hoca Sadeddin Efendi'nin yine şeyhülislam olan büyük oğlu Mehmed Efendi tarafından yazılmıştır. Ancak Esad Efendi'nin babasının tarih çalışmalarına yardımcı olduğu bilinmektedir. (Bkz. Münir Aktepe, “Hocazâde Esad Efendi”, *DİA*, c. 11, İstanbul 1995, s. 340-341.)

tefsirinin başlığının onun hattı ile yazıldığını haber verir. Şair, daha önce bir sohbet esnasında halini anlattığı ve kendisinden ihsan gördüğü Hocazâde Esad'ın, ecdâdı gibi fetva makamında muradına erişmesini dilediği gibi, düşmanlarına gâlip gelmesini, Allah'ın lütfuna mazhar olup mutlu olmasını temenni ederek, kasidesinin ona ayırdığı bölümünü sonlandırır.*****

Şair, Şeyhülislam Yahya'yı da hem din adamlığı yönünden, hem de sanatkârlığı yönünden ele alıp değerlendirir; fakat daha çok onun sanatkâr kişiliği üzerinde durur. Dünyada Şeyhülislâm Yahya gibi bir söz üstadının olmadığını belirterek onun, sözüyle anlam kalıbına suret verdiğini belirtir. O ilim ve irfan tahtının padişahının sözleri, Hz. İsa'nın sözlerindeki hikmete can vermiştir. Onun temiz şiirinin satırlarından sihrin tatlı suları akar ve o, bu suyla nazmın ve nesrin kurumuş bağlarını sular. Şeyhülislam Yahya'nın şiirini eşsiz incilerin bile kıymetini düşüren bir irfan deryası olarak vafeden şair, bütün bu övgülerine rağmen dünyanın ve âhiretin mürşidi olarak nitelendirdiği şairin şiir yazmasının, onun içtihat makamını bilenlerce uygun bulunmadığını sözlerine ekler:

Revâ görmez cenâbun intisâb-ı nazma ammâ kim

Makâm-ı ictihâdın anlayup fark eyleyen anun

Garaz şî're sülûkünden safâ-yı tab'-ı pâkidür

Ne ân kim eyleye iş'âr fazl-ı rûtbe-i şâmun

(b. 74-75)

Azmîzâde Hâletî'nin fazileti, ister avam ister havas olsun herkes için gün gibi âşikârdır. İrfan sahrasını yeşillendiren onun fazlının suyudur; o, bu haliyle çöldeki Fırat ve Dicle nehirleri gibidir. Divanında yer alan şiirlerindeki mazmunlar, okuyana marifet kazandırır. Hz. Musa zamanında altından bir buzağı yapan ve halkı buna tapmaya teşvik eden Sâmîrî, onun sihirli şiirlerini görmüş olsaydı, kendi noksanını fark ederdi. O, fikriyle şiir denizine dalmış ve oradan sahile birçok inci çıkarmıştır. Onun hayalî meclisindeki kadehin şarabı bile insana can verir.

Râmî, Nef'î hakkında da övgü dolu sözler söyler; fakat diğerlerinden farklı olarak onun değerinin yeterince anlaşılmadığından yakınır. Ona göre Nef'î, Rüstem gibi haykırması ve Keykavus heybetli kösüyle İranlı dostların uykularını kaçırılan bir şairdir. O, diğer şairlerden daha üstündür, hilâl bile onu

***** Bu bölümden anladığımız kadarıyla kaside, Hocazâde Esad Efendi'nin şeyhülislamlık makamına geçeceğinin kesinleştiği bir zamanda ya da bu makama henüz geçtiği bir zamanda kaleme alınmıştır.

parmakla gösterir. Nefî, fikrinin eliyle şiir hazinesinin kilidini kırmış ve böylelikle büyük bir hazineye sahip olmuştur. Gerek İran'da gerekse Anadolu'da herkes, onun Anadolu'nun Örfî'si olduğu konusunda hemfikirdir. Nefî gibi bir şairin bir daha dünyaya gelmesi imkânsızdır; fakat ne yazık ki insanlar onun değerini bilmemektedirler:

*Felek mislin getirmez rûzgâra tâ ebed devrân
Karârın virmese dölâbına bu çarh-ı gerdânun*

*Dirîgâ rütbe-i kadrin bilür bir merd-i kâmil yok
K'ola âsûde zill-i devletinde dâ'imâ anun*

(b. 93-94)

Râmî'nin övgüyle bahsettiği son şair ise, Riyâzî'dir. Onun şiirinin satırları, insana ferahlık veren tatlı bir su gibidir. Şiirlerinin gül bahçesindeki ateş parçası gibi mazmunlarını görenler, rûzgâr, renkli gül yapraklarını ne kadar güzel dizmiş derler. Riyâzî'nin hikemî şiirleri, can kulağına küpedir. O, şiir dünyasına taze revnak vermiş ve köhne tarzı yenilemiştir. Onun şiirlerinin siyah yazısı cevher sürmesidir, bu yüzden zamanenin bunları sürme gibi gözlerine çekmesine şaşmamak gerekir. Şair, Nefî'yi överken kullandığı ifadeyi, Riyâzî'yi överken de kullanır. Onun inci saçan şairlik tabiatının denizi dalgalandıkça her yerin inciye boğulduğunu söyleyerek, şairlik tabiatını denize, şiirlerini ise inciye benzetir.

Râmî, şiirinin maarif ehline ayırdığı bölümünde Hocasâde Esad Efendi, Şeyhülislam Yahya, Azmîzâde Hâletî, Nefî ve Riyâzî'den övgüyle bahsederken, Cevrî'yi kıyasıya eleştirir. Onu “çingene yaradılışlı eşek, şeytan gibi kötü çehreli, saçma sapan konuşan, adının zikredilmesiyle şeytanın her uzvunun lanet kesbettiği insan” olarak vasıflandırır. O, kötü görünüşlü, ömrü dilenmeyle geçen, cehaletinin farkında bile olmayan bir cahildir:

*Har-ı çingâne-sîret dîv-peyker yâve-gû Cevrî
Ki tezkîriyle la 'net kesb ider her 'uzvı şeytânun*

(b. 125)

*'Aceb cehl-i mürekkeb bü'l- 'aceb terkîb-i bed-hey'et
Ki 'ömri cerr ile geçmiş o hîz-i kâse-gerdânun*

(b. 127)

Şair, Cevrî ile beraber, isim vermeden “yâve-gû”, yani saçma sapan sözler konuşan kişi diye nitelendirdiği şairleri de yerer ve Osmanlı Devleti’nde artık ilme, sanata değer verilmediğinden yakındır. Bu âhir zamanda dünyada irfan sahibi kalmamıştır, kalan az sayıda irfan sahibi de devran sâkisinin elinden kadeh kadeh zehir içmektedir. Osmanlı Devleti önceden faziletli, bilgili insanların kaynağıyken ve onları isteklerine ulaştırıp mutlu ediyorken, marifet sahipleri, saçma sapan sözler söyleyen insanlara dönüşmüş, insanların alçakları üstünlerine galebe etmiştir. Hiçbir insanın kalbinde marifetten eser kalmamış, gerçek şair ile şairlik taslayanlar (müteşâir) arasındaki farkı anlayan kimse kalmamıştır. Hassan bin Sâbit’in şiirlerini beğenmeyenler, şiirden laf açıldığı zaman *şa’îri şî’rden* ayıramazlar. Bu herzecilerin en üstünü, şiirde Örfî’yi bile beğenmez. Bu kimseler İranlı şairlerin şiirlerini anlıyormuş gibi görünmek için, ellerinde birer Örfî Divanı taşırlar. Oysa ne bu şiirlerin meziyetlerini anlarlar, ne de bunlardaki mananın kaynağını fark edebilirler.

Râmî, devrin edebî ortamı ve belli başlı şairleri hakkında bu değerlendirmelerde bulunduktan sonra, Anadolu’da ilim ve irfana değer verilmediğini, dolayısıyla kendi şairliğine de değer verecek bir kimse bulunmadığını ifade ederek şiirini sonlandırır.

Râmî’nin bu şiiri, diğer şairlere yer vererek onların şiirleri hakkında değerlendirmelerde bulunması açısından Veysî ve Nedim’in kasidelerinden farklıdır. Râmî’yi bu şairlerden ayıran bir diğer özellik ise daha objektif bir bakış açısına sahip olmasıdır. Zira Veysî İstanbul’un sadece kötü yönlerini, Nedim ise sadece iyi ve güzel taraflarını görürken, Râmî daha objektif bir gözle bakarak İstanbul’un coğrafi güzelliklerini, edebî hayatını övmüş; fakat cahil ve değersiz insanlara gereğinden fazla değer verilmesini eleştirmiştir.

2) Süheylî

Süheylî de hemen hemen Râmî ile aynı yıllarda yaşamıştır. Manzum ve mensur eserler veren, Arapça ve Farsçaya hâkimiyeti olan bir şairdir.^{††††††††} O da tıpkı Râmî gibi Şamlı olmasına rağmen, ömrünün bir bölümünü İstanbul’da geçirmiş ve İstanbul dışında bulunduğu süre zarfında da, bu şehrin ilim ve sanat hayatı ile ilgisini koparmamıştır.^{††††††††} Divan’ında bulunan ve Hâtemi Bey

†††††††† M. Esat Harmancı, *Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethudâ Divân*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 23.

†††††††† Süheylî, Şam’da doğmuş; fakat kethuda olan babasının mesleği nedeniyle Şam’dan ayrılmıştır. İstanbul’un edebî çevresini iyi tanır ve bu çevreden uzak kaldığı için üzgündür. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Harmancı, a.g.e., s. 23).

aracılığıyla Bağdat'tan İstanbul'a gönderdiği manzum mektup da bunun delilidir. §§§§§§§§§§

1592 yılında yazılan ve elli altı beyitten oluşan bu kıta-i kebirede, aruz vezninin Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün kalıbı kullanılmıştır. Şair, bu şiirde kırk üç şairi ele almış ve onların şiirleri hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Bunu yaparken İstanbul'a ve bu şehrin meziyetlerine yer vermeyi de ihmal etmemiştir.

Mekân olarak baktığımızda, şiirde kapalı mekân olarak sadece kahvehanelere yer verildiğini görürüz. Şaire göre kahvehaneler, irfan ehlinin toplandığı mekânlardır:

Olur mı kahve-hâne yine mecma' ehl-i 'irfâna
Sürerler mi safâsın sâkiyân-ı sîm-sîmânun (b. 47)

Açık mekân olarak Kâğıthane ve Galata'ya yer verilmiştir. Kâğıthane, eşi benzeri olmayan güzelliklerle dolu bir semt olarak karşımıza çıkar. Galata ise, şairin yetişmesine vesile olan bir yerdir. Süheylî, Şam'da doğmasına rağmen, İstanbul ve Galata'da yetiştiğini söyler. İstanbul'un dışında Karaman ve Şam da şiirinde yer bulur. Karaman, güzelleriyle ön plana çıkar. Evliyalar ocağı olan Şam'ın ise ayrı bir önemi vardır; çünkü bu şehirde şehitlerin padişahı Hz. Hüseyin yatmaktadır:

Varup a 'yâna burc-ı evliyâdan girdüğün bildür
Selâmın vâsıl eyle hazret-i şâh-ı şehîdânun (b. 4)

Süheylî, genel olarak İstanbul halkından bahsetmez. Sadece bu şehirde yaşayan nazım ve hâl ehli kişilerden bahsedeceğini bize en baştan haber verir:

İdüp kesb-i şerefyüz sür gubâr-ı râhına bir bir
Gerek nazm ehli a 'yânun gerek hâl ehli yârânun (b. 3)

İstanbul'un güzelleri hakkında genel bir değerlendirmeye ise, sadece bir beyitte rastlarız. Bu beyitte de şair, âşıkların sevgilinin vefasına aldanıp aşka düştüklerini, ahu gözlü güzellerin âşıkları avladıklarını söyler:

Vefâya aldanup 'uşşâk sayd-ı 'ışk olurlar mı

Gözi âhûlar olur mı şikâr-endâzı meydânun

(b. 48)

İlim ve sanat ehlinin ele alındığı bölümde kırk üç şaire ilişkin değerlendirmelerde bulunan Süheylî, bu şairlerden Adlî, Aklî, Ömrî, Zamirî, Şâkirdî, Minnetî, Aşkî ve Ânî dışında ele aldığı tüm şairler hakkında müspet görüşlere sahiptir. Ona göre Bâkî, ismi kıyamete kadar yaşayacak bir şairdir ve Süheylî onun şiirlerinden feyz almak ister. Nev'î, özellikle irfan konusunda söz sahibidir, onun sözleri şeriat ehline yol gösterir. Ma'rûf Efendi ârif bir zattır ve Kur'an'ın sırları, Allah'ın yardımı ile ona bildirilmiştir. Kınalızâde Hasan Çelebi, tezkiresiyle şöhret bulmuş bir şahsiyettir. O, şiir ve nesir mülkünün sahibidir. Kadri'nin sözleri, mücevherden daha kıymetlidir. Şanlı ve saadetli Ganî Efendi'nin oğlu Ganîzâde Nadirî, eşine az rastlanan bir şairdir. Zuhûrî bu asrın en olgun, kâmil insanıdır, irfan sahiplerinin nezdinde faziletinin çokluğu nedeniyle Zahîrûddin Faryâbî gibidir. Hâletî, sözleri mana ehline feyz veren bir şairdir. Derviş Aga, âlemi süsleyen padişahın lütfuna nâil olmuş bir kimsedir. Tab'î, mana kuşunu avlayan bir alıcı kuş gibidir. Sözü Kevser suyu gibi tatlı, sohbeti ise cennet gibi gönül açıcı, neşe verici olan Cinânî, şiirlerinde hurilerin ve gilmanların özelliklerini anlatır. Muhyî'nin sözleri insana hayat verir, Hz. İsa'nın söz söyleme mucizesini yeniden canlandıran odur. Cüvânî, söz ilminde üstattır. Yeni yetişen şairlerin şöhret bulmasını sağlayan da odur. Lisânî, söylediği sözü hakkıyla bilip diğer şairlerin dilini bağlar. İlâhî ise eskiden beri Allah'ın feyzine nail olup ilahi sırları keşfetmiş bir şairdir. Hâtemî de güzel sözler söyleyen bir şairdir. Misâlî, şiirlerinde gümüş gibi beyaz tenli güzellerin yanaklarını vafeder. Sâ'î'nin söz söyleme konusundaki yeteneği Allah vergisidir, çalışmayla elde edilemez. Bu nedenle birçok şair onun bu yeteneğini kıskanmaktadır. Mânî, bahtı açık iyi bir şairdir. Güzeller padişahı olan Beyâzî, âşığın adını kötüye çıkarmıştır. Devrin Hızır'ı gibi olan Nümâyî'nin şiirleri, âb-ı hayat gibidir. Fedâyî, marifet sofrasının sahibi olan bir şairdir. O, mahlasının hakkını veren bir şahsiyet olduğu için, dostları tarafından sevilip beğenilir. Rahîmîzâde, tüm şairlerin saygı gösterip yüceltmesi gereken bir şairdir. O, bütün ömrünü ilme adamıştır. İlmî'yi başka şairlere benzetmek insafsızlık olur, o şairler içinde en nazik olandır. Subhî Efendi, güzel yüzlü ve herkes tarafından sevilen bir şairdir. Hâşimî, irfan ehlinin başına geçerse buna şaşılmaz. O, sahibi

olduğu faziletler sayesinde dünyanın övücü olmuştur. Gubârî, belagat meydanının süvarisidir. Sipâhî, elindeki irfan pençesi ile nice insanı yaralamıştır. Fünûnî, asrın ilim sahibidir. Tab'î de Fünûnî gibi ilim sahibi olmakla beraber, dünyanın zevkini sürmekten de geri kalmaz. Bezmî, kör olmasına rağmen, mana güzelinin yüzünü seyredilemekte, güzel ve manalı şiirler söylemektedir. Savtî, mananın gül bahçesinde öten bir bülbüldür. Onun şiirlerinin şöhreti dünyaya yayılmıştır. Re'yî, tabiatı felekler kadar yüce bir şairdir; ama ne yazık ki himmet görmez. Şair, onun sadık dostlarının hallerinden nasiplenmesini istemektedir. Rif'atî, şiir vadisinde şöhret kazanmış ve yüksek tabiatıyla dostlarının beğenisini kazanmıştır. Alî Efendi'nin tabiatını anlatmaya bile gerek yoktur, iyile kötüyü ayırt edebilenler elbette onun değerinin farkına varmışlardır.

Süheylî bütün bu şairler için övgü dolu değerlendirmelerde bulunurken, sıra Adlî'ye gelince daha farklı bir tutum sergiler ve onu yererek ikiyüzlülük ve riyada şeytanın oğlu gibi olduğunu söyler:

Yine 'Adlî virür mi lâf-ı fetvâ vü salâhiyet

Riyâ vü süm 'ada sulb oğlıdur hakkâ ki şeytânun

(b. 35)

Süheylî'nin eleştirdiği bir diğer şair de Aklî'dir. Aklî, kendini mana denizinin derinliklerinde sanan; fakat inciyle çömlek parçalarını ayıramayacak kadar kabiliyetsiz bir şairdir. İnci gibi değerli sandığı şiirleri, aslında çömlek parçasından bile değersizdir. Şair, Ömrî hakkında müspet bir değerlendirmede bulunmaz. Ömrî'yi hem nalına hem mihına vuran biri olarak görmektedir. Şâkirdî, cahil bir şairdir; Zamîrî ise, Şâkirdî'den daha cahil bir şairdir; buna rağmen şair geçinmektedir. Minnetî de, Zamîrî gibi kendini şair sanan bir kimsedir. Ânî, şiirleri güzel olmamasına rağmen, Aşkî tarafından beğenilen kötü bir şairdir.

Şair, son olarak kendi şairliğini över ve şiirde kendisini Hz. Musa'ya benzeter. O, himmet yed-i beyzası göstererek sihirde mahir olan diğer şairlerin ağzını bağlamış, onları susturmuştur.

Görüldüğü gibi Süheylî de Râmî gibi kendi devrinde yaşayan şairleri ele alarak onların şiirleri hakkında müspet ve menfi fikirlerini bildirir. Hemen hemen aynı tarihlerde, aynı coğrafyada yaşayan bu iki şairin şiirlerini aynı nazım şekli ve aynı vezinle kaleme alıp, her ikisinin de şiirlerinde devirlerindeki nazım ehline yer vererek onlar hakkında değerlendirmelerde bulunmaları büyük bir benzerliktir. Bu durum bu iki şairin birbirinden etkilendiği veya birinin diğerine nazire yazmış olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Bununla beraber

Süheylî'nin Divan'ına baktığımızda, onun burada ele aldığımız kıtaya benzer başka şiirlerinin de olduğunu görürüz.***** Râmî'nin ise Divan'ında bu şiirine benzer bir şiiri bulunmamaktadır.††††††††††

Sonuç

Ele aldığımız dört şiiri şekil yönünden değerlendirecek olursak, Nedim'in İstanbul kasidesi hariç, diğer üç şiir aruzun Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün vezni ile yazılmıştır. Nedim, kasidesini Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün vezni ile kaleme almıştır. Bu şiirler içinde en hacimli olanı, Râmî'nin yüz otuz yedi beyitlik kıta-i kebiresidir. Nedim'in kasidesi yirmi sekiz beyit, Veysî'nin kasidesi altmış yedi beyit, Süheylî'nin kıta-i kebiresi ise elli altı beyit tutarındadır. Râmî ve Süheylî aynı nazım şeklini, aynı kafiye ve vezni kullanmışlardır.

Nedim, kasidesini devrin sadrazamı İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Veysî, kasidesini kimseye sunmadığı gibi, divanına bile almamıştır. Râmî ve Süheylî'nin şiirleri ise manzum birer mektup hüviyetindedir.

İçerik açısından baktığımızda, Râmî ve Nedim'in, İstanbul'u cennetle ve İran'la mukayese ettiğini ve İstanbul'un her ikisinden de daha kıymetli ve güzel olduğu fikrine vardıklarını görürken, Veysî'de ne böyle bir karşılaştırmanın ne de İstanbul'a yönelik bir övgünün olduğunu görüyoruz. O, İstanbul'un daha çok insanlarına yönelik değerlendirmelerde bulunur ve ağır tenkitler yapar. Bu bir noktada devletin çöküşünü de haber verir. Süheylî'de İstanbul'un tabii coğrafyasına ilişkin bir değerlendirmeye rastlanmamakla beraber, genel olarak İstanbul için müspet bir bakış açısı hâkimdir. Ayrıca Râmî ve Süheylî'nin şiirlerinde, şairlerin ele alınıp anlatıldığı tezkire havasında bir nevi edebî değerlendirme bulunmaktadır.

Dört şair de, İstanbul'daki çeşitli yapılara yer verir. Bunlardan Veysî, Râmî ve Süheylî sadece sivil mimariye, Nedim ise hem sivil hem de dinî mimariye ait yapıları ele alır. Yine Nedim, Râmî ve Süheylî söz konusu yapıların güzelliklerini dile getirip överken, Veysî olumsuz bir tavır takınarak, bu tarz binaları Şeddat'ın ve Firavun'un bile yapmadığını belirterek eleştiride bulunur. Veysî, İstanbul'daki yapılara sadece bir beyit ayırmayı yeterli

***** Süheylî'nin Divan'ındaki 5. kasidede 37. beyitten itibaren Acem şairlerinden bahsedilir. bkz. Harmancı, *a.g.e.*, s. 56-60.

Ayrıca Divan'da 48. sırada bulunan kasidenin başlığı "Bu kasîde-i be-nâm şu'arâ-yısâhib-kemâlden sâdât-ı Ervâm ü A'câm vâsif olunup Gülşen-i Şu'arâ nâmıyla mevsûmdur." şeklinde olup, bu kasidede de büyük Türk ve Fars şairleri ile onların yazdıkları eserlerden bahsedilir. bkz. Harmancı, *a.g.e.*, s. 158-163. Bunların dışında 298. gazelde de şair isimlerine yer verilmiştir. Harmancı, *a.g.e.*, s. 383.

†††††††††† Râmî Divanı'nda bunun yerine çeşitli şairlere yazılmış müstakil şiirler bulunmaktadır. Örneğin Divan'da 16. sırada bulunan kaside Azmi-zâde Hâletî'yi, 19. kaside ise Riyâzî'yi konu alır. Bkz. Hamami, *a.g.e.*, s. 147-150 ve s. 162-165.

görürken, Nedim ve Râmî hem bu konuya daha fazla yer ayırır, hem de farklı tipteki yapıardan söz ederler. Veysî, diğçer üç şairden daha farklı bir bakış açısına sahiptir, konuyu din ile ilişkilendirir ve İstanbul halkını din evini yıkıp dünya evini yaptıkları, dünyaya ve dünya işlerine bağlanıp âhireti unuttukları için eleştirir.

Nedim, Râmî ve Süheylî İstanbul'un çeşitli semtlerinden bahsederler. Nedim, Sadabad; Süheylî, Kâğıthane ve Galata; Râmî, At Meydanı (Sultanahmet) ve Vefa Meydanı'ndan övgüyle bahseder; fakat Veysî İstanbul kasidesinde semt ismine yer vermez.

Râmî ve Süheylî'de İstanbul'un dışındaki mekânlara da rastlarız. Bunlardan biri Karaman'dır ve her iki manzumede de Karaman, güzelleriyle öne çıkan bir yer olarak karşımıza çıkar. Şam da hem Râmî'nin hem de Süheylî'nin memleketi olması sebebiyle şiirde yer bulur. Lakin bu iki şairin Şam'a bakış açıları biraz farklıdır. Süheylî, Şam'ı *evliyalar ocağı* diyerek övdüğü halde, Râmî birçok defa Şam kelimesini akşam anlamına gelecek şekilde kullanır ve şâm-ı hicran, şâm-ı belâ gibi nitelermelerde bulunur.*****

Nedim'in yeni usul eğlence âlemlerini anlatmak için ayrı bir kitap yazmak gerekir dediğı eğlence meclisleri, özellikle Râmî'nin şiirinde geniş yer bulur. Nedim ise İstanbul'un her köşesinde feyz ve safa dolu meclisler olduğunu, sanki şehrin tüm dağları, bahçeleri ve köşklarinin neşe, zevk ve safa dolduğunu söyler. Süheylî, Kâğıthane'de eşi benzeri olmayan eğlencelerin yapıldığını belirtir. Veysî'nin kasidesine baktığımızda ise, İstanbul'daki eğlence meclislerinin ne olumlu ne de olumsuz olarak şiire konu edildiğini görürüz. O, İstanbul halkını dünyadan el çekmedikleri için yerer; ama işret meclislerinden bahsetmez.

Nedim, İstanbul'da herkesin muradına erişeceğini, bu nedenle istek sahiplerinin İstanbul'a akın ettiğini söyler. Râmî de maarif ehline geniş yer ayırır ve Şeyhülislâm Yahyâ, Azmîzâde Hâletî, Nef'î, Riyâzî gibi şairleri ele alarak onlara övgülerde bulunur. Râmî övgüyle bahsettiğı bu şairlerin dışında, yâve-gû diye nitelendirdiğı şairlere de şiirinde yer verir. Cevrî'yi ve ona benzeyen şairleri acımasız bir şekilde eleştirirken, aslında boşuna konuştuğunu ve Osmanlı ülkesinde artık irfana değçer verilmediğini üzülmekle belirtir.

Nedim ve Râmî'nin İstanbul'da ilme ve sanata verilen önem konusundaki fikirleri birbirinden tamamen farklıdır. Nedim, İstanbul'un âlimler ve hüner sahipleri için sağladığı imkânlardan bahsederek bu şehri hüner pazarı, ilim ve âlimler ocağı olarak görür. Râmî ise, "Diyâr-ı Rûm"da ilme, marifete değçer

***** Râmî, Divan'ındaki diğçer şiirlerde de Şam'a karşı aynı tutumu sergiler. Divan'da 18. sırada yer alan kasidede Şam'ın halinden (Hamami, *a.g.e.*, s. 155-161), 45. kıtasında da Şam'ın insanlarından (Hamami, *a.g.e.*, s. 265.) şikâyet eder.

verilmediğinden, insanların gerçek şairle şair bozuntusu arasındaki farkı anlayacak derecede bilgi sahibi olmadığından ve şiir meydanının saçma sapan sözler söyleyen birkaç kişiye kaldığından yakındır. Ama bununla beraber Şeyhülislâm Yahyâ, Azmîzâde Hâletî, Nef'î, Riyâzî gibi şairleri de överek yüceltir. Süheylî ise hiç şüphesiz ilim ve sanat ehline en geniş yer ayıran şairdir. O, kırk üç şaire ilişkin değerlendirmelerde bulunur ve tıpkı Râmî gibi ele aldığı şairlerin büyük çoğunluğunu överken, bir kısmını da ağır bir şekilde yerer. Süheylî'nin Râmî'den farkı, daha fazla sayıda şaire yer vermesi ve bu şairler hakkında basmakalıp sözler değil, daha objektif, somut ve gerçekçi ifadeler kullanmasıdır. Veysî'nin kasidesinde ise ilim ve sanata dair bir bölüm yoktur.

Ele aldığımız şairler içinde, devlet görevlilerine en geniş yer ayıran ve onları en çok eleştiren şair, Veysî'dir. Nedim, sadece Sadrazam İbrahim Paşa'yı; Râmî ise hidiv ve şeyhülislamı ele alıp överken, Veysî, devletin çeşitli kademelerinde görev yapan birçok kişiyi ele alır ve hepsi hakkında eleştirel mahiyette değerlendirmelerde bulunur. Sadrazam, vezir, kazasker, kadı, reis-i küttâb, defterdâr, asesbaşı, sübaşı, şeyh, vâiz, sûfî, ağa, paşa, yeniçeri ve sipahileri görevlerini layıkıyla yapmadıkları için eleştirir. Bunun yanı sıra padişaha da öğütlerde bulunur. Râmî'de sadece Feridun'un bile sahip olmadığı sarayı ile şiire konu olan padişah, Veysî'nin kasidesinde geniş yer bulur. Veysî, padişahı hem över hem de ona devlet görevlileriyle ilgili öğütlerde bulunmaktan geri durmaz. Nedim devrin sadrazamı İbrahim Paşa'ya sunduğu kasidesinde İbrahim Paşa'yı vezirlerin övücü Âsâf'a benzetir ve özellikle onun cömertliği üzerinde dururken, Veysî, devrin sadrazamını lanetlenmiş Yahudi ve hain olarak nitelemekten çekinmemiştir. Süheylî'de ise devlet görevlilerine ayrılmış bir bölüm bulunmamaktadır.

Bu dört şairin, İstanbul halkı hakkındaki fikirleri de farklılık arz eder. Nedim, İstanbul halkının her davranışının hoş ve zarif olduğunu söylerken, Râmî İstanbul'da yaşayan fakirlerin padişahlara özgü tarzlarının olduğunu, zenginlerin de padişahların meclislerine bile tenezzül etmediklerini söyler. Veysî ise İstanbul halkını kıyasıya eleştirir. Eleştirileri, özellikle dinin emirlerine uymama, dünyaya aşırı bağlılık, âhireti düşünmeme, zulüm, merhametsizlik ve ahlakî yozlaşma gibi konular üzerinde yoğunlaşır. Süheylî, genel olarak İstanbul halkına ilişkin yorumlarda bulunmaz ve yalnızca bu şehirde yaşayan nazım ehli ve hal ehli kişilerden bahseder.

Görüldüğü gibi ele aldığımız dört şair de İstanbul'u farklı açılardan şiirlerine konu edinmişlerdir. Veysî ve Râmî'de yaşadıkları devre yönelik eleştiri öne çıkarken, Nedim ve Süheylî'de sosyal eleştiri yoktur. Bu biraz da şairlerin yaşadıkları hayattan ve şahsiyetlerinden kaynaklanan bir durumdur. Veysî, Divan'ında sosyal eleştiriye pek fazla yer vermese de, Hâbnâme adlı eserinde kendi yaşadığı devirde toplumda ve özellikle idareci sınıftaki

bozulmayı konu alan eleştirilerde bulunur. Şairin Divan'ına almadığı İstanbul kasidesinde de bu tutumunu devam ettirdiği görülür. Râmî, “Tutalum şa'ir olmuşsin sana rağbet mi eylerler/ Diyâr-ı Rûm'a vardun ragbetin gördün mi 'irfânun” sözleriyle ifade ettiği gibi, devrinde hak ettiği değeri görememekten yakınan bir şairdir. Bunun için şiirinde bir yandan İstanbul'un güzelliklerini överken, bir yandan da hüner sahibi olan insanlara değer verilmediğini, bilgisiz insanlara rağbet edildiğini söyler. Nedim ise Râmî'nin aksine devrinin gözde şairlerindedir. Devrinde istediği şöhrete de refaha da kavuşmuştur, dolayısıyla yaşadığı dönemden şikâyeti yoktur. Süheylî'nin İstanbul hakkındaki manzumesinde devirle ilgili bir eleştiri bulunmaz; fakat bu, onun yaşadığı devirden şikâyeti olmadığını göstermez. Nitekim şairin Divan'ına baktığımızda onun rüşvet alan devlet görevlilerine, sahte Mevlevîlere, Bayramî tekkesinin şeyhine, hatta Hadım Hüsrev Paşa'ya yönelik ağır eleştirilerinin olduğunu görürüz. Süheylî, devrindeki olaylara ilgisiz kalmasa da, burada ele aldığımız manzum mektupta sosyal eleştiriye yer vermemiştir.

Sonuç olarak Veysî, Nedim, Râmî ve Süheylî İstanbul hakkındaki bu şiirleriyle gerek mekân gerekse toplum hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunarak yaşadıkları devre ayna tutmuş ve İstanbul'un o devirdeki içtimâî yapısı hakkında önemli bilgiler vermişlerdir.

Kaynakça

- AKTEPE, Münir, “Esad Efendi, Hocazâde”, *DİA*, c. 11, İstanbul 1995, s. 340-341.
- ARSLANTÜRK, Zeki, *Naimâ'ya Göre XVII. Yüzyıl Osmanlı Toplum Yapısı*, Ayışığı Kitapları, İstanbul 1997.
- ÇELEBİ, Asaf Hâlet, “İstanbul'dan Bahseden En Eski Türk Şairleri (Fetihden 16ncı Asra Kadar)”, *Türk Düşüncesi*, c. 3, sy. 16, İstanbul 1955, s. 263-267.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, c. 3, İstanbul 1961.
- DOĞAN, Muhammet Nur, *Eski Şiirin Bahçesinde*, Alternatif Düşünce Yayınevi, İstanbul 2005.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, “Osmanlı'da Kadılık Kurumu ve Yargının Bağımsızlığı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, Ankara 1999, s. 453-469.
- GIBB, E. J. Wilkinson, *A History of Ottoman Poetry*, vol. 6, London 1909.
- Halil Nihad, *Nedim Divanı*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1338-1340.
- HAMAMİ, Erdal, *Râmî Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- HARMANCI, M. Esat, *Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethudâ Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- İZ, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, Akçağ Yayınları, 4. baskı, c. I, Ankara 2003.
- KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ, *Tezkiretü'ş-şuarâ*, haz. Dr. İbrahim Kutluk, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. baskı, c. 2, Ankara 1989.

- KORTANTAMER, Tunca, “Nedim’in Şiirlerinde İstanbul Hayatından Sahneler”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, c. 4, İzmir 1985, s. 20-59.
- KÖSOĞLU, Nevzat, “XVII. Yüzyıl”, *Büyük Türk Klasikleri*, Ötügen Yayınları, c. 5, İstanbul 2004, s. 13-58.
- KURT, Yılmaz, *Koçibey Risalesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.
- KUT, Günay, “Veysi’nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Üzerine” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara 1970, s.169-178.
- _____, “Veysi’nin Divanında Bulunmayan (Veysi’ye Atfedilen) Bir Kaside Üzerine”, *Yazmalar Arasında Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları 1*, Simurg Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 41-48.
- NUTKU, Özdemir, “Cüce”, *DİA*, c. 8, İstanbul 1993, s. 105-106.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Dilsiz”, *DİA*, c. 9, İstanbul 1994, s. 304-305.
- _____, “Osmanlı Askerî Teşkilatı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, İstanbul, 1999, s. 551-557.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Türk Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınevi, c. I-II-III, İstanbul 1971.
- PETROSYAN, Irina, “Osmanlı İmparatorluğunda Askerî Reformlar Konusunda İlk Girişim: XVI. Yüzyılın Sonu ile XVII. Yüzyılın Başında Yeniçeri Ocağı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, İstanbul 1999, s. 673-683.
- SHAW, Stanford, “Osmanlı İmparatorluğunda Yahudi Milleti”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 4, İstanbul 1999, s. 307-321.
- SÜMER, Faruk, “Ağa”, *DİA*, c. 1, İstanbul 1988, s. 451-452.
- TOSKA, Zehra, *Veysi Divanı, Hayatı, Eserleri, Kişiliği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul 1985.
- YAVUZ, Kemal, *Şeyhoğlu Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991.
- YERLİKAYA, İlhan, “Tanzimattan Önce Osmanlı Devletinde Belediye Hizmetleri”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 6, İstanbul 1999, s. 130-144.

Veysî'nin İstanbul Kasidesi

1. Eyâ ey kavm-i İslâmbol bilün tahkîk olun âgâh
İrişür nâgehân bir gün size hışm ile kahrullâh
2. Kıyâmet yok mıdur dünyâdan el çekmez usanmazsız
Zamânıdur ire Mehdî nüzûl itmekde rûhullâh
3. Yapup dünyâ evin vîrân idersiz hâne-i dîni
Ne Fir'avn yapıdı ne Şeddâd binâlar bu şekil bi'llâh
4. Niçe bî-çârenün zulmen yıkarsız hâtırın dâ'im
Degül mi mü'minün kalbi a zâlim yohsa beytullâh
5. Eger bin kerre feryâd ü figâmı göklere çıksa
Terahhum eyleyüp bir kez dimezsiz yerde kalmaz âh
6. Yetîme şefkat itmezsiz alursız göz göre malın
Degül mi hâzır u nâzır buna râzı mıdur Allâh
7. Ne şer'ullâha tâbi'siz ne hod kânûna kâ'ilsiz
Cihânı dürlü bid'âtle fesâda virdünüz billâh
8. Ne dîne tapdunuz bilmem ne mezheb tutdunuz hâşâ
İmâmlar kavline uymaz buyurmaz dört kitâbullâh

9. Kuzât ahvâlini dirsen ne mümkindür beyân itmek
Eger hasmun ise kâdî efendi yarıcın Allâh
10. Kurup bir dâm-ı tezvîri komışlar mahkeme nâmın
Kanı seccâde-i Ahmed kanı ahkâm-ı şer‘ullâh
11. Bugün tahkîr idüp dîni idersiz hîle-i şer‘î
Şefâ‘at mi ider yarın size ol Hak Habîbullâh
12. ‘Aceb münkir misiz haşri kıyâmet yohsa kopmaz mı
Size yâ ümmetüm dir mi bu fi‘l ile nebîyullâh
13. Zamâne uydı nisvâna döşendi tâze oglana
Ekâbir tapdı hemyâne olup ekser ‘adüvullâh
14. Sözüne uydu Havvâ’nun sıyup emrini Mevlâ’nun
Sürüldi çıkdı cennetden görün Âdem safîyullâh
15. Nice dostluk ider şeytân bizümle ider istigvâ
Budur mü’minlere kasdı idüpdür kâfirîn billâh
16. Sitanbul kavminün zulmı fesâdı hadden aşmışdur
Budur havfum yakınlarda bize ire belâ nâgâh
17. Yahûdî gibi mel‘ûnlar geçerler sadra teklîfsiz
Kapudan baksa bir mü’min iderler ondan istikrâh
18. Nedendür böyle hâ’inler emânet sâhibi olmak

‘Aceb hiç ehl-i İslâm’da bulunmaz mı emînullâh

19. Hudâ saklar hatâlardan ‘adâlet eyleyen şâhı
Vü hem dünyâ vü ‘ukbâda olurlar fî-emânillâh
20. Bir alay dilsiz ü mudhik ü cüceye karîn olma
Şeyâtîn kavmine uyma degüldür fî‘l-i hükmullâh
21. Vezîre i‘timâd itme benüm devletlü hünkârüm
Olardur düşmeni dînün olardur devlete bed-h`âh
22. Vezâret sadrına geçmiş oturmuş bir bölük hayvân
Bu dîn ü devlete hidmet ider yokdur bir âdem vâh
23. Niçe feth olısar Bagdâd imâmlar eylemez imdâd
Bulardan yüz çevirmişdür azîzüm evliyâullâh
24. Eger bir er zuhûr itse kerâmet gösterüp halka
Ana şeytân-durur dirler dimezler evliyâullâh
25. Sırât-ı müstakîm üzre degüldür şeyh ü vâ‘izler
Sapınca reh-nümâ yoldan niçe halk olmasun gümrâh
26. ‘Aceb gizlendi ‘ârifler bulunmaz oldu kâmiller
Sükûta vardılar şimdi görünmez oldu ehlullâh
27. Mürâyîler tutup dehri sanurlar hâlîdür dünyâ
Velî her gûşede vardur niçe bin ‘ârif-i billâh

28. Hemân bir hây hûy ile yıkar câmi'leri sûfi
Kanı evrâd ile esmâ kanı ihlâs-ı zikrullâh
29. Devâm-ı zikre meşgûl ol gönülden mâsivâ gitsün
Ki tâ pür nûr ola kalbün dola esrâr-ı 'aşkullâh
30. Gerek va'z u hitâbetler gerek ders-i imâmetler
Virilmez olsa ücretler okunmazdı Kelâmullâh
31. Kanâ'at küncine vâsıl olanlar agniyâdandır
Kerâmet mülkine mâlik olanlar durur şâh-ı şâh
32. Çakıldı fitne çakmağı tutuşdı pes bütün dünyâ
Nice ulaşmasın begüm âteş İslâmbol'a gâh gâh
33. Sepetlerde kılıç tîmâr zeâmet oldu başmâklık
Vezîrler hâssıdır ekserleri sultânların ey şâh
34. Çalışur bir tarîk ile seferden kalmaga herkes
Kanı bir atlanur gider gazâya fî-sebîlillâh
35. Beş on akçe 'ulûfeyle sipâhî n'eylesün n'itsün
Eger yeniçeri dirsen ne kâdir söylenüz billâh
36. Bozulmasına dünyânun sebep paşa vü agadur
Fesâd ü fitneye bâ'is bulardur şüphesiz her gâh
37. İdinmiş kalfa iblîsi re's-i küttâb ü defterdâr
Tarîk-i şeytânetde ol degül mi bunlara hem-râh

38. Eger tahsîl-i emvâlde tekâsül itseler sehven
‘Azâzilveş olur i‘zâz ider merdûd her dergâh
39. Cihânda hırsız ü hem yankesici kim-durur dîrsen
‘Asesbaşıyla sübaşı anı tahkîk bilün billâh
40. Bulardan dahı azlemdür efendüm kâdî askerler
Cihânı şimdi rüşvetle harâba virdiler billâh
41. Fakîr ‘âlimlerün ‘ömri geçer ‘uzletde zilletle
Olursan mürteşî câhil bulursın ‘izzet-ile câh
42. Balık başdan kokar dirler fesâdun başı ma‘lûmdur
Ne kâdir kimse bir nutka diye hazâ kitâbullâh
43. ‘Acebdür ‘izz ü devletde cemi‘en Arnavud Boşnak
Çeker devründe zilletler şehâ Âl-i Resûllulâh
44. Huzûr-ı Hakk’a vardukda olursız evvelâ mes‘ûl
Size tefvîz olunmuşdur emânetdür ‘ibâdullâh
45. Niçe niçe Süleymânlar gelüp geçdi bu dünyâdan
Kanı cedd-i ‘izâmun pes kime kaldı bu mülkullâh
46. Bugün ‘adl eyleyüp halka idersen lutf u ihsânı
Yüzün ak olısar yarın makâmun zıll-ı ‘arşullâh
47. Ferâmûş itmenüz bizi du‘âdan lutf idüp dâ’im

Gönül birligini eylen bizümle ey ricâlullâh

48. Gönülde zerrece yokdur garaz vallâhi bi'llâhî
Degül dünyâ recâ itmek kelâmum hasbetenillâh
49. Kitâb-ı Cifr-i Câmi'de musarrah ism-ile resmi
Yazılmışdur ki bir sultân hurûc ider bi-emrillâh
50. Garîmi olmaya anun Kırîmân hân-ı sultân
Mukâbil olmaya rûy-ı zemînde ana hiçbir şâh
51. Ne denlü sa'y iderlerse bulunmaz def'ine çâre
Sunulmuş cânib-i Hak'dan virilmiş ana seyfullâh
52. A Veysî çekme gam târih-durur elbette sâhib-seyf
Zuhûr itmek mukarrerdür bi-iznillâh bi-emrillâh

Nedim'in İstanbul Kasidesi

1. Bu şehri Sitanbul ki bî-misl ü bahâdur
Bir sengine yek-pâre 'Acem mülki fedâdur
2. Bir gevher-i yekpâre iki bahr arasında
Hûrşîd-i cihân-tâb ile tartılsa sezâdur
3. Bir kân-ı ni'amdur ki anun gevheri ikbâl

Bir bâg-ı İremdür ki gülü ‘izz ü ‘alâdur

4. Altında mı üstinde midür cennet-i a‘lâ
El-hak bu ne hâlet bu ne hoş âb ü hevâdur
5. Her bâgçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her gûşesi bir meclis-i pür-feyz ü safâdur
6. İnsâf degüldür anı dünyâyâ değışmek
Gülzârların cennete teşbîh hatâdur
7. Herkes irişür anda murâdına anunçun
Dergâhları melce’-i erbâb-ı recâdur
8. Kâlâ-yı ma‘ârif satılır sûklarında
Bâzâr-ı hüner ma‘den-i ‘ilm ü ‘ulemâdur
9. Câmî‘lerinün her biri bir kûh-ı tecellî
Ebrû-yı melek andaki mihrâb-ı du‘âdur
10. Mescidlerinün her biri bir lücce-i envâr
Kandîlleri meh gibi leb-rîz-i ziyâdur
11. Ser-çeşmeleri olmada insâna revân-bahş
Germ-âbeleri câna safâ cisme şifâdur
12. Hep halkınun etvârı pesendîde vü makbûl

Dirler ki biraz dilberi bî-mihr ü vefâdur

13. Şimdi yapılan ‘âlem-i nev-resm-i safânun
Evsâfi hele başka kitâb olsa sezâdur
14. Nâmı gibi olmuşdur o hem sa‘d hem âbâd
İstanbul’a sermâye-i fahr olsa revâdur
15. Kûhsârları bâgları kasrları hep
Gûyâ ki bütün şevk u tarab zevk u safâdur
16. İstanbul’un evsâfını mümkün mi beyân hiç
Maksûd hemân sadr-ı kerem-kâra du‘âdur
17. Dâmâd-ı güzîn-i şeh-i zî-şân-ı felek-câh
Fahrû’l-vüzerâ âsaf-ı ferhunde-likâdur
18. Hem-nâm-ı Halîl olmag-ile zât-ı şerîfi
‘Ahdinde cihân pür-ni‘am-ı cûd u sehâdur
19. Devşirmededür saçdugı ihsânı şeb ü rûz
Pîr-i felegün anun içün kaddi dü-tâdur
20. Bîm-i ser-i şemşîr-i dirahşân güherinden
Sîmâ-yı ahâlî-i sitem kâhrübâdur
21. Hâtem-sıfatâ tab‘ u dil ü dest-i kerîmün

Deryâ-yı himem kân-ı kerem ebr-i 'atâdur

22. Feyz-i eser-i sâgar-ı dest-i keremünden
Şahs-ı felegün çehresi yâkût-nümâdur
23. Ey sadr-ı keremkâr ki dergâh-ı refî'ün
Erbâb-ı dile kıble-i ümmîd ü recâdur
24. Sensin o cihân-sadr felek-pâye ki dâ'im
Dergâhuna ikbâl ü şeref perde-güşâdur
25. 'İydun ola ikbâl ü sa'âdetle mübârek
Günden güne ikbâlün ola gün gibi zâhir
26. Sadrun da seni eyleye Hak dâ'im ü sâbit
Hep 'âlemin itdükleri şimdi bu du'âdur
27. Ey sadr-ı cihân-bân ide Hak devletün efvân
Kim devletün erbâb-ı dile lutf-ı Hudâ'dur
28. Ez-cümle Nedîmâ kulun ey Âsâf-ı zî-şân
Müstagra-kı lutf u kerem ü cûd u 'atâdur

Râmî'nin İstanbul Hakkındaki Kıt'a-i Kebîresi

1. Gel ey bâd-ı sebük-rev hem-'inân ol eşheb-i subha
Diyâr-ı Rûma 'azm eyle safâsın sür bu devrânun

2. Varup evvel makarr-ı tahtgâh-ı kayser-i Rûma
Nedür dârât-ı devlet-hânesin gör Âl-i ‘Osmân’ un
3. Ferîdûn olmamışdur böyle devlet-hâneye mâlik
Ne devlet-hânedür seyr it serâyın şâh-ı zî-şânun
4. Geçüp andan ser-â-pâ şehr-i İstanbûl’ı seyr eyle
Temâşâ eyle ‘işret-gâhını a‘lâ vü ednânun
5. Nedür gör mülk-i Rûm içre o şehr-i vüs‘at-ârâyı
Seyâhatde anun seyriyle tekmîl eyle noksânın
6. Gedâlar sâhib-i tarz-ı mülûkî agniyâ ise
Tenezzül eylemez bezmine şâhân-ı cihân-bânun
7. Ne ‘âlemdür gör ol şehr-i safâ-encâm-ı pür-‘işret
Tena‘‘umda gedâsı agniyâsı rûz u şeb anun
8. Nedür ol kesret-i ni‘met nedür ol vefret-i ‘işret
Behişt-i câvidânıdur meger bu köhne dünyânun
9. Taleb-kâr-ı na‘îm-i ‘âlem-i fânî olurlardı
Göreydi ehl-i cennet ni‘metün ol şehr-i zîbânun
10. İştseydi eger vasfin eli varmazdı şerminden
Günehkâra der-i firdevsi redde dahı Rıdvânun
11. Nedür ol gûşe gûşe her taraf etrâf-ı deryâda

Mukâbil birbirine kesreti gülzâr ü büldânun

12. Nedür ol dil-güşâ kâşâneler şâhâne meskenler
Felek mi‘mârı yapmış gûyiyâ bünyân-ı eyvânın
13. Nedür ol pür-letâfet bâglar ol lâleler güller
Nedür yir yir o kasr-ı dil-güşâsı her gülistânun
14. Tarâvet-bahş olur gülzârına mevc-i nazarla subh
Gül-âb-âlûde ‘anber-bû ider nesrîn ü reyhânın
15. Zülâl-i sun‘ ile perverde itmiş bâg-bân-ı dehr
Nihâl-i kad çeken âzâde her serv-i hırâmânın
16. Şükûfe tarhın üstâd eylemiş her gül zemîn içre
Müşâbih encüm-i rahşânına gûyâ ki cevzânun
17. Nedür ol hurde-nakş-ı pârehâ-yı seng-i reng-â-reng
O tûlânî hıyâbânında her gül-geşt-i ra‘nânun
18. Hired meftûn olur tarh-ı reh-i pür-nakşını görse
Nazar hayrân olur seyr eylese tarz-ı hıyâbânun
19. Nedür ol câ-be-câ meyhâneler deryâ kenârında
Nedür ol zevrak-ı pür-meyle seyri mey-güsârânun
20. Nedür ol gûne gûne bâdeler sad nev‘ ü sad elvân

Nedür ol Husrevânî humlar ol sâgarları anun

21. Nedür kat kat o bâlâ hâneler yir yir nişîmenler
Nedür ol gûşe gûşe bezm-i rûh-efzâsı yârânun
22. Ya ol tersâ-beçe ol lâle-had hûbân-ı şehîr-âşûb
İderler gökde yagmâ 'ismetin hüsn ile a'yânun
23. Perî-peykerlerün 'akl almada kâfîrleri bunlar
İderler bir nefesde âdemün târâc îmânın
24. Nedür ol neşve-i kudsî şerâb-ı dil-güşâsında
Çeker nakd-i hîred harc itmeyen elbette hüsrânın
25. Bahâr-ı 'işreti görmez hazân bu bâg-ı fânîde
Kesilmez feyzi andan bir nefes câm-ı musaffânun
26. Seher pür-nûr ider âfâkı mihr-i câmı rahşânı
Ziyâ-güster ider şeb şu'lesinden mâh-ı tâbânun
27. İçen bir katresin câm-ı Cem-i devrâna ta'n eyler
Görür mâfi'z-zamîrin neşve-i pinhân ü peydânun
28. Mey-i şem'iyle kandîlin yakar peymânenün sâkî
İder sahnın münevver câmi'-i dünyâ vü 'ukbânun
29. Hevâ-yı Dicle vü gül-geşt-i meh-tâb-ı hümâyûn-şeb

Kadehle cür'asından zâhir olur bâde-h'ârânun

30. Gice rûyun gül-âb-ı subh ile yıkar kadeh her gün
Nazar-gâh itmege âyînesin hûrşîd-i rahşânun
31. Olur nevrûz her gün rûz-ı bâzârında anun-çün
Geçer 'ıyş ü tarabla 'ömri dâ'im gülşen-i cânun
32. Selâm olsun o 'işret-hânelerde olan ihvâna
Güni günden yeg olsun mey-fürûşân-ı dil-ârânun
33. Çekerler mi gamın eyâ kaçan yâd itseler gâhî
Bu mihnet-hânedede mihnet-keşân-ı şâm-ı hicrânun
34. Nedür ol nîl-gûn deryâ o cây-ı mecmâ'ü'l-bahreyn
Medârı cünbiş-i gerdânıdur bu çetr-i fersânun
35. O cünbişle nedür ol dem-be-dem emvâc-ı zu'l-bahreyn
Kebûdî safhadur etrâfi gûyâ hâk-rîzânun
36. Cüvânân ile zevraklar pür olsa rûy-i deryâda
Döner hûrşîd-i'âlem tâbına gerdûn-i gerdânun
37. Nedür ol hûblar ol serv-kadler tâze dilberler
Kaparlar bir nazarda re's-i mâlın tâcir-i cânun
38. Semend-i nâz ile yügrük cüvânlar seyirin istersen

Yüri ey ‘âşık-ı şûrîde seyr it at meydânın

39. Vefâ meydânına var gel mülâyim dilber istersen
Safâsın sürmek ise maksadun dünyâda gılmânun
40. Alurlar bir nazarda şîve-i hüsn ile cân nakdin
‘Aceb şûrîdedür hakkâ ki hûbânı Karâmânun
41. Nazar gâretger-i didâr olur her semte vardukça
Bun-ı her-mû tecellî-zâr olur cisminde insânun
42. Bir özge tarz u tavr u hüsn ü âna mâlik olmuşlar
Alurlar bir bakışda ‘aklını ‘uşşâk-ı bî-cânun
43. Dem-i vasl içre bunlar cân virürler mürde ‘uşşâka
Mesîh-âsâ bilürler var ise âyînin ihyânun
44. ‘Aceb hâl oldu varduk Rûma bir takrîb ile gerçi
Felek el virmedi ammâ safâsın sürmege anun
45. Safâ sürmek degül gamdan helâk olduk elemlele
Göz açdırmadı ve’l-hâsıl bize âlâmı dünyânun
46. Yüzün göstermedi bir gün felek ben zârü nâ-kâma
Mey-i hûrşîdden hâlî nigûn bir câm-ı mînânun
47. Nihâl-i ‘işret oldu ser-nigûn hâk-i mezelletde

Kopardı anı bâd-ı sarsarı âşûb-ı harmânun

48. Dil oldı anda bed-mestân-ı hayret gibi vahşet-gîr
Gubâr-ı gurbet aldı âfetin idrâk ü iz'ânun
49. Eger bir kâmkâr-ı rûzgârın olmasa lutfi
Kalurdı lâle-i dilde sevâdı dâg-ı hüsrânun
50. Dil oldı kibriyâ-âbâd-ı mi'râc-ı dem-i sohbet
Terahhüm idicek ahvâline ben zâr ü şeydânun
51. Virüp neşv ü nemâ gülzâr-ı bezmi gonce-i tab'a
Açıldı dil görünce şebnem-i in'âm ü ihsânun
52. Tabîb-i lutfını ta'yîn idüp emrâz-ı âmâle
Anunla refte refte buldı sıhhat-bahş dermânın
53. Bu lutfâ mazhar iden ben kulin kimdür eger dirsen
Sana vasf ideyüm ey bâd kadrin ol felek-şânun
54. Felek-kevkeb hıdîv-i kâmkâr-ı sadr-ı devletdür
Ser-i efrâdıdur nev'-i beşerde Rûm u Îrânun
55. Odur Rûmun çerâg-efrûz-ı mesnedgâh-ı ikbâli
Odur ihyâ iden âsârını âl-i Hasan Cânun
56. Sa'îdü'l-künye bir zât-ı mükemmeldür ki olmuşdur

Şeref-bahşı mahâdîmün zevi'l-insâbı a'yânun

57. Kelâm-ı vâzılı müşkil-güşâ-yı 'ilm-i hikmetdür
Hat-ı tahrîridür ser-levhası tefsîr-i Kur'ânun
58. Ma'ârif ehline bezm-i latîfi bâg-ı cennetdür
Odur dâ'im na'îm-i bî-zevâli ehl-i 'irfânun
59. Safâ-yı bezm-i hâsü'l-hâsına itmiş kazâ ta'yîn
Zemînün verd-i handânın sipihrûn mâh-ı tâbânun
60. Hezâr ahsent ey bâd-ı seher kilik-i nigûn-sâre
Anun nâmıyla tasdîr itdügi-y-çün nâme 'unvânın
61. Varup dergâhına ey bâd 'arz-ı i'tizâr eyle
Hulûsın 'arz idüp mihnet-keşân-ı şâm-ı hicrânun
62. Ola ecdâdı gibi kâmkâr-ı mesned-i fetvâ
Ola matla'-fûrûz-i kevkebi ol sadr-ı a'lânun
63. Kazâ fermân olup müjgân-ı çeşm-i şâhid-i bahtı
Dele çün neşter-i hûn-rîz her dem kalbin a'dânun
64. Hemîşe çün felek hargâh-ı mâh-ı âsumân olsun
Nazargâh olsun eltâfına her dem lutf-ı Mevlânun
65. Selâmetle hemîşe hurrem ü handân ü şâd olsun

Güni günden yeg olsun dâ'imâ ol sadr-ı vâlânun

66. Gel ey bâd eyle bundan böyle nazm erbâbınun seyirin
Virüp ruhsat 'inâna 'atf için esb-i sebük-pânun
67. Varup evvel der-i devlet-me'âb-ı şeyhü'l-islâma
Yüzün sür pâyine ol mürşid-i dünyâ vü 'ukbânun
68. Cenâb-ı Hazret-i Yahyâ Efendi kim Hudâ zâtın
Mükerrem eylemiş takvâ ile sadrında Nu'mânun
69. Cihâna gelmedi bir böyle üstâd-ı sühen-perver
Söziyle buldı sûret kâleb-i mazmûnı ma'nânun
70. Akıtdı kilik-i sehâri zülâl-i âb-ı hayvânı
Kelâmı itdi ihyâ hikmetin nutk-ı Mesîhânun
71. Odur ol zû-fünûn-i dehr kim fazlıyla olmuşdur
Şehenşâh-ı cihân-dârı serîr-i 'ilm ü 'irfânun
72. Sütûr-ı nazm-ı pâkinden zülâl-i sihr olur cârî
İder sîrâb anunla bâg-ı huşkin nazm u inşânun
73. Ne üstâd-ı hüner-perverdür ol deryâ-yı 'irfân kim
Şikeste itdi kadrin nazm-ı pâki dürr-i yektânun
74. Revâ görmez cenâbun intisâb-ı nazma ammâ kim

Makâm-ı ictihâdın anlayup fark eyleyen anun

75. Garaz şi're sülûkinden safâ-yı tab'-ı pâkidür
Ne ân kim eyleye iş'âr fazl-ı rütbe-i şânın
76. Ola zâtıyla pür-revna makâm-ı şeyhü'l-islâmı
Ola sadrında dâ'im muhterem ol sadr-ı a'lânun
77. Yine 'atf-ı 'inân it ey nesîm-i hoş-hevâ andan
Varup dergâh-ı 'âlî-kadrine bir rif'at-ârânun
78. Cenâb-ı Hazret-i 'Azmî Efendi-zâde kim fazlı
Şeh-i hâver gibi ma'lûmıdur a'lânun ednânun
79. İder hikmet-nisâb-ı 'akl-ı küll zer-dûz fikriyle
Kazâyâ-yı 'ulûma müttehid ma'lûl ü burhânun
80. Zülâl-i fazlıdur ser-sebz iden sahrâ-yı 'irfânı
Fırât u Diclesidür sanki ol mühlik beyâbânun
81. Dükân-ı ma'rifetde bir kemer-beste gulâm itmiş
Metâ'-ı h'âce-i tab'ma kilik-i 'anber-efşânun
82. Ne sihr-engîzdür şi'rinde ol üstâd-ı kâmil kim
Bilürdi görse nazmun Sâmerî fenninde noksânın
83. Fezâ-yı bâg-ı nazmı hurrem-âbâd-ı ma'ârifdür

Mey-i peymâne-i bezm-i hayâli rûhdur anun

84. Olup bahr-ı nizâma fikri gavvâs-ı nigûnsârı
Çıkarmış her taraftan sâhile dürr-i firâvânın
85. Cilâü'r-rûhdur mecmû'a-i mazmûn-ı eş'ârı
İder kesb-i ma'ârif kim nazargâh itse dîvânın
86. Ola dâ'im bülend-ikbâl-i devlet sadr-ı a'lâda
Ziyâd itsün Hudâ günden güne rif'atle 'unvânın
87. Yine üftân ü hîzân ey sabâ 'atf-ı 'inân eyle
Varup der-gâhına bir kahramân-ı mülk-i 'irfânun
88. Sadâ-yı tumturâk-ı nazm ile âvâze-i fazlı
Diyâr-ı Rûmdan dâ'im ol üstâd-ı suhen-dânun
89. Girîv-i Rüstemâne kûs-i Keykâvûs-heybetle
Uçurdu gözlerinden h'âbını yârân-ı Îrânun
90. Cenâb-ı Hazret-i Nef'î Efendi kim hilâl-i nev
Felekden gösterür barmakla ehl-i nazma rüchânın
91. Şikest itdi kilîd-i genc-i nazmı dest-i fikriyle
Tasarruf eyledi gencîne-i nakd-i firâvânın
92. O tab'-ı pâk ile 'Örfî-i Rûm olduğına hâlâ

‘Acemde Rûmda teslîmi vardur cümle yârânun

93. Felek mislin getürmez rûzgâra tâ ebed devrân
Karârın virmese dólâbına bu çarh-ı gerdânun
94. Dirîgâ rûtbe-i kadrin bilür bir merd-i kâmil yok
K’ola âsûde zıll-i devletinde dâ’imâ anun
95. Cefâ itse ‘aceb mi çarh-ı zâlim bilmeyüp kadrin
Ne bilsün kadrini nâ-dân olan merd-i zebân-dânun
96. Ne çâre dest-gîr olmaz felek erbâb-ı ‘irfâna
Bulınmaz sâye-i ikbâli bir şâh-ı cihân-bânun
97. Ola devletde izzetde ‘alâ rağmi’l ‘adû her dem
Pür ide sıyt-ı fazlı günbedin bu köhne eyvânun
98. Yine ‘atf-ı ‘inân it ey sabâ esb-i sebük-pâye
Yüzün sür pâyine bir kâmkâr-ı sadr-ı ‘irfânun
99. Seherden hurrem-âbâd-ı ma‘ârif seyirin eylersen
Riyâzînün riyâz-ı fazlın it meydân-ı cevânun
100. Gören dir gülşen-i nazmında âteş-pâre mazmûnün
Ne zîbâ tarh ider bergin sabâ gül-berg-i ra‘nânun
101. Sütûr-ı nazm-ı eş‘ârı o selsâl-i müferrihdür

Gelür gûyâ ayagı çeşmesinden âb-ı hayvânun

102. Safâ-yı nazm-ı pâki âb-ı tâb-ı 'âlem-i ma'nâ
Kelâm-ı hikmet-âmîzi dür-i mengûşıdır cânun
103. Temevvüc eyledükçe kulzüm-i tab'-ı dür-efşânı
Pür eyler rûz-gârun gevher-i fazlıyla dâmânun
104. Cihân-ı nazma virdi tâze revnak tab'-ı mevzûnı
Nev itdi köhne tarzın tarh-ı fikri resm-i ma'nânun
105. Sevâd-ı safha-i tahrîri çün kühl-i cevâhirdür
N'ola çekse zamâne çeşmine gerdûn-ı gerdânun
106. Hemîşe mesned-i devletde olsun 'ıyş u 'işretde
Hemîşe hurrem olsun bâg-ı âmâli o zî-şânun
107. Yine 'atf-ı 'inân it ey sabâ gel eşheb-i bâde
Varup sür yüzünü dergâhına bir merd-i dânanun
108. Du'âlar eyle bizden mantıkî-i sâhib-iz'âna
Sorarsa hâlini Şâm-ı belâda olan ihvânun
109. 'Aceb hercâ'idür âfet unuttı gitdi yârânı
Ne var yâd eylese düşdükçe gâhî eski yârânın
110. Tatalum devlet ile hem-ser olmuş başı gerdûna

Yetişmiş rif'atiyle pâyesi burcına keyvânun

111. Hakikat olmadukdan sonra n'eylerler o 'unvânı
Galat-bahş oldugında şübhe yokdur çarh-ı nâ-dânun
112. 'Aceb mi bulsa sûret Rûmda 'aklın ugurlayup
Esîr-i kayd-ı sûret bir alây bî-hûde hayvânun
113. Çeküp esb-i sebük-pânun 'inânun 'atfe ruhsat vir
Gel ey bâd eyle bundan böyle seyrin yâve-gûyânun
114. Ma'ârif ehli erbâb-ı selîka bunda hatm oldı
Budur kim zikr olındı bir bir efrâdı ol a'yânun
115. Gel imdi Rûmda seyr eyle bezm-i yâve-gûyânı
Ecânible felek gör n'eylemiş âyîn ü erkânın
116. Ta'accüb itme ammâ vaz'-ı nâ-hemvâr-ı gerdûna
Görüp bu rûzgârun böyle ahvâl-i perîşânın
117. Karışdı sohbet-i 'âlem dem-i âhir-zamândur bu
Vücûdı kalmadı bezm-i cihânda ehl-i 'irfânun
118. Kalanlar da sipihr-i nâ-bekârun derd-i kahrından
Elinden kâse kâse zehr içer sâkî-i devrânun
119. Efâzıl ma'den iken tahtgâh-ı mülk-i 'Osmânı

İderken kâm-bîn ü kâm-yâb erbâb-ı ‘îrfânun

120. Mübeddel olmuş ashâb-ı ma‘ârif yâve-gûyâne
Tegallüb eylemiş a‘lâsına eşhâsı ednânun
121. Hüner kadrin bilür bir merd-i kâmil kalmamış gitmiş
Tehî olmuş ma‘ârifden dili ednânun a‘lânun
122. Müteşâ‘irle şâ‘ir Rûmda fark olmadan kalmış
Şu denlü kesreti var nev-heves tarzîk-i gûyânun
123. Şa‘îri şî‘rden fark eylemezler bahs geldükde
Kabûl itmezler ammâ sözde nazmın belki Hassânun
124. Bu kavmün ser-firâzı âb-rû-yi herze-girdârı
Ki redd eyler kabûlin nazmda ‘Örfî-i devrânun
125. Har-ı çingâne-sîret dîv-peyker yâve-gû Cevrî
Ki tezkîriyle la‘net kesb ider her ‘uzvı şeytânun
126. Sühanda kadrini bilmek dilersen var kıyâs eyle
Ola perverdesi ol har tulû‘ı gibi nâ-dânun
127. ‘Aceb cehl-i mürekkebbü’l-‘aceb terkîb-i bed-hey’et
Ki ‘ömri cerr ile geçmiş o hîz-i kâse-gerdânun
128. Bunun emsâli birkaç mübtezel tarzîk-gû yâve

Geçer zu‘mınca ammâ her biri mâ-fevkî Sahbânun

129. Fazîlet ‘add olur zanniyle bunlar mutlakâ şimdi
Zebân-ı tâzesin anlar geçüp yârân-ı Îrânun
130. Elinde her biri dîvân-ı ‘Örfî gezdürür dâ’im
Görenler zann ide tâ kim mezâyâsın bilür anun
131. Mezâyâsı ko tursun belki tahte’l-lafz-ı ma‘nâdan
Görüp fehm eylemezler me’hazın mefhûm-ı ma‘nânun
132. Yeter geşt ü güzâr itdün yeter ey bâd-ı rûh-efzâ
Kimünle söyleşürsen yok vücûdı hiç sühen-dânun
133. Gel e bî-hûde teşnî’ eyleme terk it bu gavgâyı
Sükût evlâdur ey Râmî eger var ise iz‘ânun
134. Tusalum şâ‘ir olmuşsın sana ragbet mi eylerler
Diyâr-ı Rûma vardun ragbetin gördün mi ‘îrfânun
135. Gel ey bâd-ı seher ‘atf-ı ‘inân it cânib-i Şâma
İrişdür gûşına tâze haber a‘lânun ednânun
136. Yeter söz haddini buldı yeter hatm-i kelâm eyle
Du‘â-yı hayrını verd-i zebân it her dem ihvânun
137. Bi-hamdi’llâh bugün sıhhatdeyüz künc-i ferâgatda

Zamân-ı devletinde pâdişâh-ı 'âlem-ârânun

Süheylî'nin İstanbul Hakkındaki Kıt'a-i Kebîresi

1. Müsellemdür sana seyyâhlık iy bâd-ı cân-perver
İdersin tarfetü'l-'ayn içre seyrin bâg-ı dünyânun
2. Yolun ugrarsa tâ ki pây-taht-ı Âl-i 'Osmân'a
Tefâhus eyle ahvâlin Sitanbûl u Galata'nun
3. İdüp kesb-i şeref yüz sür gubâr-ı râhına bir bir
Gerek nazm ehli a'yânun gerek hâl ehli yârânun
4. Varup a'yâna burc-ı evliyâdan gitdügün bildür
Selâmın vâsıl eyle hazret-i şâh-ı şehîdânun
5. Yüzün sür işigine evvelâ Bâkî Efendinün
Du'â-yı hayrın it vâsıl bu dervîş-i senâ-h'ânun
6. Fenâ milkinde rûz-ı haşr olunca nâmı bâkîdür
Varup kesb-i hayât it feyz-i nutkından o zî-şânun
7. Tarîkatde kelâmı mürşid-i ehl-i şerî'atdür
Bugün Nev'î Efendi zübdesidür nev'-i irfânun
8. Cihân kâmillerinün 'ârifî Ma'rûf Efendidür
Olupdur fazl-ı Hak'dan keşf ana esrârı Kur'ân'un

9. ‘Aceb mi tezkireyle söyleşürse ehl-i nazm ile
Hasan’dur mâliki hüsn ile şimdi şi’r ü inşânun
10. Kelâm-ı feyz-bahşı koymamışdur cevhere ragbet
N’ola kıymet bulursa sözleri Kadrî-i gûyânun
11. Muhassal mahlas-ı pâki gibi hem-tâsı nâdirdür
Ganî-zâde o mahdûm-ı sa’âdet-mend-i zî-şânun
12. Zuhûrî kâmil-i ‘asr olduğu günden de ezhârdur
Zahîr’idür kemâl-i fazl ile erbâb-ı ‘irfânun
13. Kelâmı ehl-perver feyz-bahş-ı ehl-i ma’nâdur
Husûsâ nazm-ı pâki Hâletî-i hâlet-efzânun
14. Yine mazhar mı lutf-ı pâdişâh-ı ‘âlem-ârâya
Geçer mi rûzgârı zevk ile Dervîş Aganun
15. Şikâr-ı murg-ı ma’nâda ‘aceb şeh-bâzdur Tab’î
Uçar pervâzını görse başından ‘aklı ankânun
16. Letâfetde sözi kevser safâda sohbeti cennet
Cinânî vasfin eyler mi yine her hûr u gılmânun
17. Hayât-efzâ-yı ‘âlemdür dem-i cân-bahş ile Muhyî
Odur i’câzın ihyâ eyleyen nutk-ı Mesîhâ’nun
18. Cüvânî hak bu kim fenn-i sühende pîr-perverdür

Odur hep bâ'is olan iştihârına cüvânânun

19. Zebân-bend-i sühen-sencân-ı milk-i Rûm'dur tab'ı
Sözi gaybü'l-lisân olan Lisânî-i sühen-dânun
20. Hakikatde İlâhî kâşif-i sırr-ı İlâhîdür
Ezelden feyzine mazhar düşüpdür fazl-ı Yezdân'un
21. Geçüp a'yân-ı şehri mekteb-i 'irfâna var yüz sür
Ziyâret eyle üstâd-ı zamânın ol debistânun
22. Sühendânlık bana hüsn-i edâda hatmdür dirse
Ne şübhe Hâtemî kâdirdür isbâtına da'vânun
23. Geçer evkâtı sîmîn-tenlerün vasf-ı 'izârıyla
Misâlî zübdesidür nazm vâdîsinde akrânun
24. Sühen dâd-ı Hudâ'dur sa'y ile mümkün degül kesbi
Hased kıldukları bî-hûdedür Sâ'î'ye a'dânun
25. Yazaldan sebz hatlarla düşüpdür nakşı Mânî'nün
'Aceb mi tâli'i düşse beyâz ol rind-i şeydânun
26. Beyâzî dahı eyler mi siyâhî nâm-ı 'uşşâkı
Beyâza çıkmadı mı defteri ol şâh-ı hûbânun
27. Nümâyî nazm-ı cân-bahş ile Hızr-ı vaktür şimdi

Cihânda bir kuru adı kalupdur âb-ı hayvânun

28. Fedâyî mâlik-i hân-ı ma'ârif bir sühenverdür
Fedâyîlikla hep memdûhı olmuşdur ehîbbânun
29. Rahîmî-zâde'nün vâcibdür ehl-i nazma ta'zîmi
Ki 'ömürin sarf idüpdür [kesb âyîninde erkânun]
30. Degül insâfdan idrâk idince gayra benzetmek
Ki 'İlmî nâzükidür şâ'irân-ı nükte-sencânun
31. Sabîhu'l-vehdür Subhî Efendi cân-ı 'âlemdür
Safâ-yı kalb ile müştâkıyuz ol mihr-i rahşânun
32. Yaraşur Hâşimî kılta tasaddur ehl-i 'irfâna
Fazîletle nesebde şimdi oldur fahrî devrânun
33. Gubârî şeh-süvâr-ı sahn-ı meydân-ı belâgatdür
Egerçi ayagı topragıdur hâl ehli yârânun
34. Sipâhî pençe-i 'irfân ile meydâna girmişdür
Elinden nicele mecrûhdur ol şîr-i garrânun
35. Yine 'Adlî virür mi lâf-ı fetvâ vü salâhiyet
Riyâ vü süm'ada sulb oğlıdur hakkâ ki şeytânun
36. Fünûnî gibi Tab'î şimdi 'asrun zû-fünûnıdır

Elinden nesne kurtılmaz ider zevkini dünyânun

37. Yaraşmazken hazef-pâreyle gevher farkına 'Aklî
Belâ bu kim sanur ka' rında kendin bahr-i ma'nânun
38. Çakar mı 'Ömrî-i kâr-âzmâ geh na'le geh mîha
Yine sovk demür dögmek mi yoksa san'ati anun
39. Zamîrî şânı Şâkirdî'den echelken belâ bu kim
Zamîrinden geçer şa'irlik ol nâ-fehm ü iz'ânun
40. Hemân minnet hudâyâ Minnetî'ye sor da ma'nâ al
Kuşun bülbüllerinden geçinür korsan gülistânun
41. Güzel söyledüm Ânî şî'rine olsaydı ger ânî
Meger 'Aşkî gibi bir ebter ola mâyili anun
42. Cemâl-i şâhid-i ma'nâ temâşâsında bînâdur
Sözi manzûr-ı ehl-i hâl-durur Bezmî-i a'mânun
43. Ma'ânî gülşeninün bülbül-i ra'nâsıdur Savtî
Cihânı sît-i eş'ârı tutar mı cimri cingânun
44. Felekde tab'ı 'ulvî himmeti süflî olan Re'yî
'Aceb evzâ'-ı pâkinden alur mı hisse hullânun
45. Suhende Rif'atî nâmın çıkarmış bir hünerverdür

‘Ulüvv-i tab‘ ile makbûli olmışdur ehîbbânun

46. Ne hâcet vâsf-ı tab‘ın eylemek ‘Alî Efendînin
Bilür kadrin bilenler farkını a‘lâdan ednânun
47. Olur mı kahve-hâne yine mecma‘ ehl-i ‘irfâna
Sürerler mi safâsın sâkiyân-ı sîm-sîmânun
48. Vefâya aldanup ‘uşşâk sayd-ı ‘ışk olurlar mı
Gözi âhûlar olur mı şikâr-endâzı meydânun
49. Tecellâ-yı ruh-ı hûbân-ı zî-şâna düşüp mazhar
İder mi yine dânişmendler zevkin Karaman’un
50. Safâ vü zevkde al sana benden bir kulaç kâgıd
Ki yok mânendi Kâgıd-hâne’de olan temâşânun
51. Bu nazm-ı dil-güşâda pey-rev-i yârân-ı pîşînem
Degül makbûl eger dahli olursa nükte-gîrânun
52. Tarîk-i zemme gerçi sâlik olmak yâvedür ammâ
Kuranlar böyle kurmuşlardur âyînin bu erkânun
53. Süheylîyem tulû‘um Şâm burcındandur ammâ kim
Zuhûrı toprağındandur Sitanbûl u Galata’nun
54. Menem ol şâ[‘ir]-i pür-zûr kim tîg-ı zebânundan

Sanavber gibi p re p re kıldum kalbin a‘d nun

55. Yed-i beyz -yı himmetle s hende ol Kelâm’em kim
Dilin kat’ itdüm agzın bagladum sihr- fer n nun
56. Kelâm-ı dil-güşâ itm ma irdi var  m d m kim
Ola makbûli tab’ı Hak-řin s olan ahibb nun